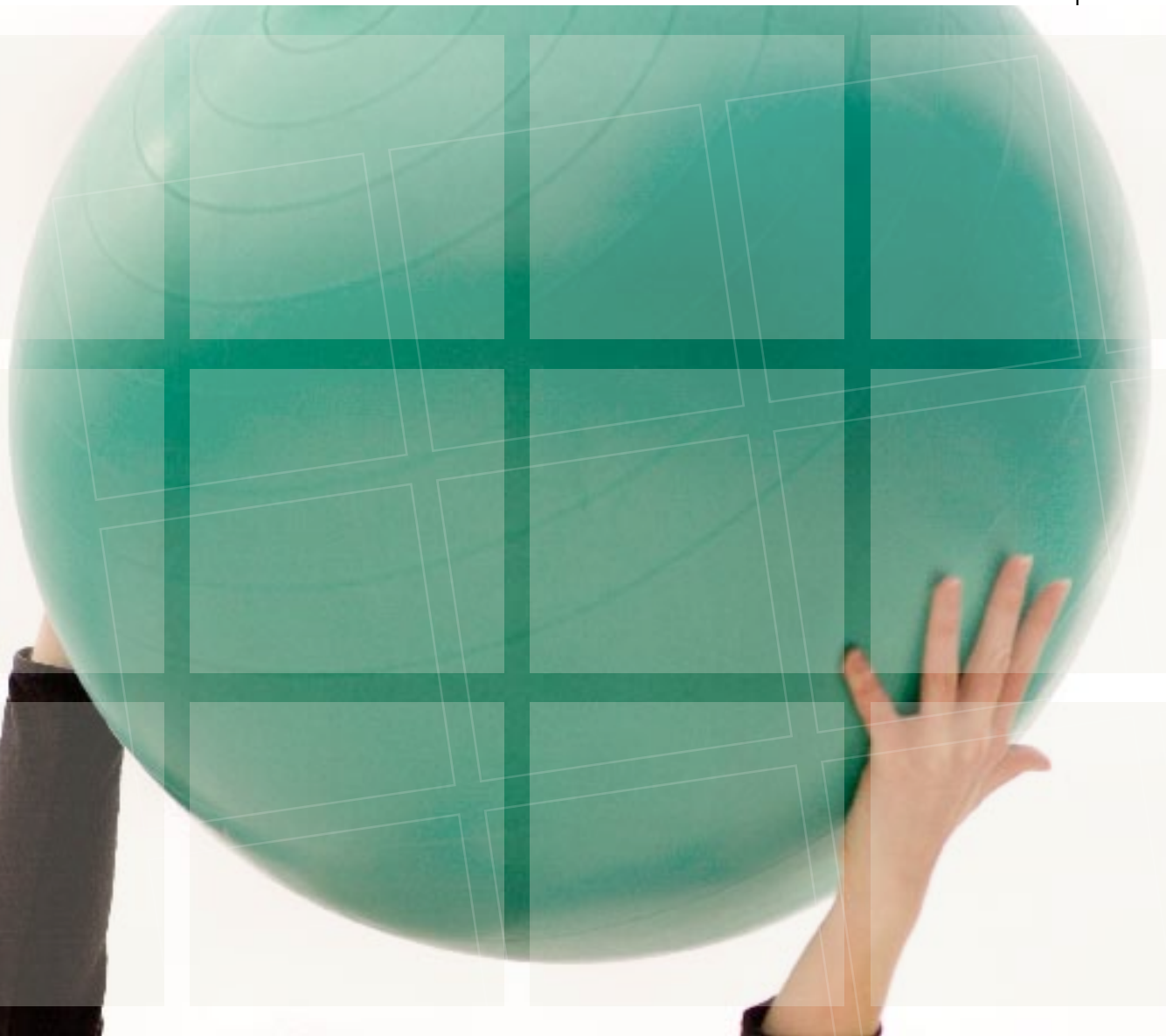

DEPARTEMENTA

Handlingsplan

Handlingsplan for meir entreprenørskap blant kvinner

Innholdsliste

- 1 INNLEIING OG SAMANDRAG **5**
- 1.1 SORIA MORIA-ERKLÆRINGA, MÅLSETJING, FØRESETNADER OG TILTAK **5**
- 1.2 DEFINISJON AV ENTREPRENØRSKAP **7**
- 2 FAKTA OM ENTREPRENØRSKAP BLANT KVINNER I NOREG **8**
- 3 FØRESETNADER FOR ENTREPRENØRSKAP BLANT KVINNER **11**
- 3.1 KOMPETANSE **12**
- 3.2 NETTVERK **13**
- 3.3 FINANSIELL KAPITAL **14**
- 3.4 HALDNINGAR **16**
- 3.5 MOGLEGHEITER FOR Å KOMBINERE FAMILIELIV OG ENTREPRENØRSKAP **16**
- 3.6 KOORDINERING OG SAMARBEID **16**
- 3.7 UTFORDRINGAR – OPPSUMMERING **17**

- PORTRETT: SÆTERSTAD GÅRD AS **18**
- PORTRETT: OLIVITA AS **20**
- PORTRETT: PILATES ROOM AS **22**
- PORTRETT: INTEGRATE AS **24**

- 4 NYE OG PÅGÅANDE TILTAK OG PROSESSAR **26**
- 4.1 NYE TILTAK **26**
- 4.2 PÅGÅANDE TILTAK **29**
- 4.3 PÅGÅANDE OG NYLEG AVSLUTTA PROSESSAR **32**
- 4.4 OPPFØLGING OG VEGEN VIDARE **34**

FOTO: GJRI DAHL

Manuela Ramin-Osmundsen
Barne- og likestillingsminister

FOTO: GJRI DAHL

Magnhild Meltveit Kleppa
Kommunal- og regionalminister

FOTO: SCANPIX

Dag Terje Andersen
Nærings- og handelsminister

FOTO: BJØRN SIGBJØRN, SCANPIX

Bjarne Håkon Hanssen
Arbeids- og inkluderingsminister

FOTO: SCANPIX

Helga Pedersen
Fiskeri- og kystminister

FOTO: BJØRN TANDBERG

Terje Riis-Johansen
Landbruks- og matminister

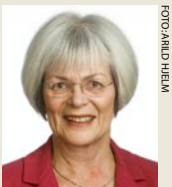

FOTO: ARILD HELM

Tora Aasland
Forskings- og høgare utdanningsminister

FOTO: BJØRN SIGBJØRN, SCANPIX

Bård Vegar Solhjell
Kunnskapsminister

Forord

REGJERINGA har som mål å føre både ein aktiv politikk for innovasjon og verdiskaping og ein framtidretta politikk for likestilling. I tillegg dannar erkjenninga av at mangfald bidreg til meir verdiskaping, eit viktig utgangspunkt for næringspolitikken vår. På bakgrunn av dette legg regjeringa fram ein eigen handlingsplan som har som mål å fremje entreprenørskap blant kvinner i Noreg. Planen legg til rette for meir entreprenørskap blant kvinner gjennom å styrkje vilkåra til kvinner for å etablere og utvikle verksemd og skape vekstbedrifter.

SATSING PÅ ENTREPRENØRSKAP blant kvinner vil bidra til meir verdiskaping, trygge og gode arbeidsplassar, meir likestilling og grunnlag for busetjing i alle delar av landet. Ein god politikk for entreprenørskap blant kvinner er derfor god næringspolitikk, god arbeids- og inkluderingspolitikk, god likestillingspolitikk, god distriktspolitikk / kommunal- og regionalpolitikk, god utdannings- og forskingspolitikk, god fiskeri- og kystpolitikk og god mat- og landbrukspolitikk.

VELFERDA VÅR er avhengig av evna vi har til å bruke tilgjengelege ressursar til å skape verdiar i dag og i framtida. Kva som vil vere god ressursbruk i framtida, det veit ingen sikkert. Ambisjonen vår er derfor å leggje til rette for betre evne til lønnsam omstilling og innovasjon. Skal vi klare det, treng vi dyktige entreprenørar i alle delar av landet fordi dei styrkjer evna vår til omstilling og innovasjon og gjennom det verdiskaping, trygge og gode arbeidsplassar og livsgrunnlag i heile landet.

DEN VIKTIGASTE RESSURSEN vår er menneska – humankapitalen. Kvinner er sterkt underrepresenterte blant entreprenørar og i næringslivet, og dei utgjer derfor ein viktig ressurs som kan medverke til meir verdiskaping. Ved å leggje betre til rette for entreprenørskap blant kvinner vil vi inkludere fleire kvinner i næringslivet og skape eit meir mangfaldig, demokratisk og likestilt næringsliv med større evne til omstilling og innovasjon.

MEIR ENTREPRENØRSKAP blant kvinner vil over tid gi fleire gode eksempel på føregangskvinner blant entreprenørar, kvinnelege eigarar, kvinnelege styrerepresentantar og kvinnelege leiarar i det private næringslivet. Gode rollemodellar kan medverke til at fleire kvinner blir entreprenørar. Det vil i sin tur ha positiv effekt på både verdiskapinga og fordelinga av makt og ressursar.

I DENNE HANDLINGSPLANEN legg vi fram ei rekkje tiltak som saman med tiltaka vi har i dag, vil medverke til meir entreprenørskap blant kvinner. Målsetjinga er å medverke til at fleire kvinner etablerer og utviklar verksemd, og til at det blir fleire vekstbedrifter med kvinnelege leiarar.

Lykke til med arbeidet!

1. Innleiing og samandrag

1.1 SORIA MORIA-ERKLÆRINGA, MÅLSETJING, FØRESETNADER OG TILTAK

Soria Moria-erklæringa

Arbeidet med denne planen blei sett i verk med bakgrunn i Soria Moria-erklæringa.

På Soria Moria erklærte regjeringa at ho vil:

- utvikle ein nasjonal handlingsplan for kvinnelege entreprenørar og opprette finansieringsordningar som særleg stimulerer til innovasjon og entreprenørskap blant kvinner
- sikre gründerar sosiale ordningar, mellom anna ved å sjå på vilkåra for sjølvstendig næringsdrivande til å kombinere yrkeskarriere med barneomsorg
- at elevane skal få vere med i elevbedrifter, oppsøkje læringsarenaer utanfor skoleporten og ha entreprenørskap inn som ein del av grunnopplæringa i skolen
- føre ein politikk som gir kvinner og menn like moglegheiter og reell likestilling; sjølv om norske kvinner og menn formelt sett har dei same rettane, er det langt att før vi har skapt reelt like moglegheiter

I Soria Moria-erklæringa slår regjeringa fast at «Norge skal bli en av de ledende, innovative, dynamiske og kunnskapsbaserte økonomier i verden innenfor de områder hvor vi har fortrinn». Entreprenørskap bidreg til innovasjon, dynamikk og bruk av kunnskap over heile landet, og kvinnene utgjør ein svært viktig ressurs for å få til dette. Regjeringa slår òg fast i Soria Moria-erklæringa at ho «vil føre en politikk som fremmer likestilling mellom kvinner og menn», og at «alle skal ha like muligheter til å utvikle seg og utnytte sine evner». Meir entreprenørskap blant kvinner vil medverke til mangfald, rettferd og demokrati i nærings- og samfunnslivet og til at kvinner får utvikle seg og bruke evnene sine.

Målsetjing

Regjeringa vil prioritere arbeidet med å fremje entreprenørskap blant kvinner over heile landet og gjennom det skape eit meir likestilt og mangfaldig næringsliv. Utgangspunktet er at ein høgare del kvinnelege entreprenørar vil medverke til meir verdiskaping, større fleksibilitet, meir innovasjon og større omstillingsevne i økonomien.

Regjeringa ønskjer å medverke til ei samfunnsutvikling der vi gjer nytte av ressursane til både kvinner og menn. Noreg er eit lite land som ikkje kan forsvare å utnytte berre delar av den menneskelege kapitalen. Nor-

ske kvinner har høg yrkesdeltaking – to av tre kvinner er sysselsette – og dei tek i stor grad høgare utdanning – tre av fem studentar ved universitet og høgskolar er kvinner. Allereie i 1980 var nesten halvparten av studentane kvinner. Samtidig er det eit faktum at kvinner utgjør ei stor kundegruppe. Det er derfor ingen grunn til at ikkje kvinner, i langt større grad enn i dag, kan fylle udekte behov i ulike marknader dersom forholda blir lagde betre til rette for det.

Det ligg altså eit stort ikkje-realiserert potensial i å betre rammevilkåra for kvinneleg entreprenørskap. Målsetjinga til regjeringa er:

Regjeringa vil prioritere entreprenørskap blant kvinner. Målet vårt er at fleire kvinner skal bli entreprenørar, og at kvinnedelen blant nye entreprenørar skal vere minst 40 prosent innan 2013.

Regjeringa vil leggje til rette for meir entreprenørskap blant kvinner gjennom næringspolitikken, arbeids- og inkluderingspolitikken, likestillingspolitikken, distrikts- og regionalpolitikken, utdannings- og forskingspolitikken, fiskeri- og kystpolitikken og mat- og landbrukspolitikken. Regjeringa vil understreke at kvinner med minoritetsbakgrunn og kvinner med nedsett funksjonsevne også er ei målgruppe for denne planen.

Omgrepa entreprenør og entreprenørskap er ikkje presist definerte. Saman med eit avgrensa datamateriale gjer det det vanskeleg å presist måle talet på og delen av nye kvinner som er entreprenørar. I tillegg medverkar reglar og endringar i reglane, mellom anna skattereglane, til at mange vel å tilpasse seg reglane gjennom mellom anna å etablere selskap. Det finst likevel fleire kjelder og studiar som gir informasjon om talet på og delen nye kvinnelege entreprenørar; mellom anna publiserer Statistisk sentralbyrå (SSB) jamleg informasjon om talet på og prosentdelen kvinner som etablerer ulike selskapsformer. Regjeringa vil bruke dei informasjons- og datakjeldene som er tilgjengelege, for å kontinuerleg følgje med på utviklinga her. Regjeringa vil dessutan setje i gang eit nytt forskingsprogram som vil gi meir presis informasjon om utviklinga i mellom anna talet på og prosentdelen nye kvinnelege entreprenørar og årsakene som ligg bak.¹

Føresetnader

Kvinner er underrepresenterte blant entreprenørar i Noreg. Kvinner opplever at føresetnadene for entreprenørskap er mindre gode for dei enn for menn. Viktige forhold som inntekta til kvinner, eigenkapital,

yrkeserfaring og val av utdanning bidreg til at mange kvinner ikkje har nok tilgang på kapital, relevante nettverk og relevant kompetanse. Motivasjonen kvinner har til entreprenørskap, og haldningane til kvinnelege entreprenørar bør styrkjast. Rettane som sjølvstendig næringsdrivande har i trykkesystemet, kan opplevast som mangelfulle. Sjølvstendig næringsdrivande har per i dag ikkje dei same rettane til svangerskapspengar og foreldrepengar som arbeidstakarar har. Det kan gjere det vanskeleg for sjølvstendig næringsdrivande å kombinere omsorg og yrkesaktivitet og å fordele ansvaret mellom foreldra. Kvinner må, på same måten som menn, få høve til å bruke eigenskapane sine til å bli entreprenørar. Føresetnadene kvinner har for å bli og vere entreprenørar, må derfor styrkjast.

Tiltak

Regjeringa lanserer i denne handlingsplanen fleire nye tiltak for å fremje entreprenørskap blant kvinner. Dei nye tiltaka vil saman med dei tiltaka vi i dag har hos verkemiddelapparatet (Innovasjon Norge, Noregs forskingsråd og SIVA), fylkeskommunane, kommunane og andre offentlege aktørar, styrkje føresetnadene for entreprenørskap blant kvinner. Tiltaka skal auke tilgangen kvinner har på kompetanse, nettverk og kapital, fremje gode haldningar til kvinner som entreprenørar og til entreprenørskap blant kvinner, leggje betre til rette for å kombinere familieliv og entreprenørskap og styrkje koordinering og samarbeid lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Regjeringa vil òg gjennom

ei rekkje pågåande prosessar arbeide for å styrkje føresetnadene for kvinneleg entreprenørskap.

Tiltaka til regjeringa tek sikte på å oppmuntre og leggje til rette for at kvinner har likeverdige moglegheiter til entreprenørskap. Tiltaka skal medverke til at fleire kvinner ønskjer å satse på å starte og utvikle ny verksemd og på den måten bidra til regjeringa sitt mål om høgare kvinnetilstand både i dei ulike verkemidla og i entreprenørskapsaktivitetar generelt.

Målet er at summen av eksisterande og nye tiltak skal medverke til å markant styrkje entreprenørskapen blant kvinner i heile Noreg.

Nye tiltak:

1. Rett til svangerskapspengar og foreldrepengar med 100 prosent dekning inntil 6 G for sjølvstendig næringsdrivande
2. Ny støtteordning for små nyetablerte vekstbedrifter i det distriktpolitiske verkeområdet (Ny-Vekst)
3. Forsterka prioritering av kvinner i verkemiddelapparatet – felles tekst i tildelingsbrev og mål for prosentdel kvinner
4. Forsterka satsing på nettverkskreditt i regi av Innovasjon Norge
5. Forsterka kvinnesatsing i Innovasjon Norge (KRD)
6. Ny kvinnesatsing i VRI-programmet (verkemiddel for regional innovasjon) til Forskingsrådet
7. Ny kvinnesatsing i Inkubatorprogrammet til SIVA

FLEIRE DEPARTEMENT UTFORMAR POLITIKK FOR MEIR ENTREPRENØRSKAP BLANT KVINNER

Næringspolitikken skal leggje til rette for entreprenørskap og gjennom det medverke til meir verdiskaping og lønnsame og trygge arbeidsplassar. Entreprenørskap bidreg til omstilling og innovasjon og til at ressursar ikkje går ledige, men blir tekne i bruk. Det bidreg til at arbeidsplassar og verdiar blir skapte i dag og i framtida. Velferda vår er avhengig av at det blir etablert, drive og vidareutvikla lønnsame bedrifter, og at ulønnsame bedrifter blir omstilte til lønnsame eller utvikla. Det inneber at det er dei gode og forventa lønnsame forretningsideane som bør realiserast. Entrepreneørskap er ei sentral drivkraft i dynamikken rundt det å omallokere ressursar og få fram innovasjon, ettersom økonomiske forhold og rammevilkår slik som tilgangen på ressursar, kompetanse, tilgjengeleg teknologi, preferansar, inntektsfordeling og openheit for handel endrar seg. Det gjeld lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Internasjonale studiar underbyggjer dette og indikerer at det er ein positiv og robust samanheng

mellom entreprenørskap og viktige faktorar som økonomisk vekst, verksemdsoverleving, innovasjon, etablering av nye arbeidsplassar, teknologisk endring, produktivitetsvekst og eksport.²

Arbeids- og inkluderingspolitikken skal leggje til rette for ein velfungerande arbeidsmarknad med høg yrkesdeltaking og eit inkluderande og ryddig arbeidsliv med god bruk av arbeidskrafta. Det å leggje til rette for at kvinner kan etablere og utvikle nye verksemdar, vil medverke til høgare yrkesdeltaking blant kvinner, redusere og førebyggje arbeidsløyse og motverke avgang frå arbeidslivet. Studiar underbyggjer dette og indikerer at entreprenørskap er viktig for marginaliserte grupper og dei som står utanfor arbeidsmarknaden. På denne måten kan entreprenørskap vere viktig for å styrkje moglegheita kvinner med minoritetsbakgrunn og kvinner med nedsett funksjonsevne har til å delta i arbeidsmarknaden. Entrepreneørskap bidreg òg til å skape ein dynamisk og fleksibel arbeidsmarknad.

² D.B. Audretsch (2002): Entrepreneurship: A Survey of Literature.

8. Forsterka vekt på målgruppene kvinner og ungdom i forvaltninga av regionale utviklingsmidlar
9. Ny mentorordning for unge etablerarar i regi av Innovasjon Norge
10. Forsterka satsing på førstelinjeteneste for næringsutvikling i kommunane
11. Satsing for å få fleire menn til å ta ut meir enn fedrekvoten
12. Nytt forskingsprogram om entreprenørskap og kvinner som entreprenørar

1.2 DEFINISJON AV ENTREPRENØRSKAP

Det finst fleire ord som kan uttrykkje det vi her meiner med entreprenør, mellom anna etablerar, grunnleggjar, gründer, iverksetjar, pioner, intraprenør osv. Entreprenørskap er òg definert på ulike måtar: Spilling (2005) gir eit oversyn.⁴ I denne handlingsplanen legg vi denne definisjonen til grunn:

Entreprenørskap er ein dynamisk og sosial prosess der individ, aleine eller i samarbeid, identifiserer økonomiske moglegheiter og gjer noko med dei ved å etablere og utvikle ny verksemd.⁵

Likestillingspolitikken skal leggje til rette for reell likestilling og meir mangfald i arbeids-, nærings- og samfunnslivet. Kvinner og menn skal ha like moglegheiter til å delta i arbeidslivet og til å utøve entreprenørskap og næringsverksemd; det vil føre til betre sosial og økonomisk utjamning. Ein føresetnad for dette er at både kvinner og menn kan kombinere arbeid med omsorg for barn.

Distrikts- og regionalpolitikken skal leggje til rette for og medverke til at alle har reell fridom til å busetje seg og ha eit livsgrunnlag der dei ønskjer. Det å styrkje moglegheitene for entreprenørskap blant kvinner vil leggje til rette for at dei kan skape eigne lønnsame

Om å etablere og utvikle ny verksemd

Entreprenørskap handlar om å etablere og utvikle ny verksemd i nye eller eksisterande bedrifter. Dersom det blir etablert og utvikla eit nytt forretningsområde i ei eksisterande bedrift, blir dette ofte omtalt som intraprenørskap. I denne handlingsplanen bruker vi berre omgrepet entreprenørskap.

Om dynamisk og sosial prosess

Det å etablere og utvikle ny verksemd er ofte ein tidkrevjande prosess der det er behov for kontinuerlege endringar og tilpassingar. Etablering av verksemd inneber òg samhandling med andre aktørar og menneske, som for eksempel partnarar, tilbydarar av innsatsfaktorar og kundar. I samarbeid med desse må entreprenøren utvikle seg og tilpasse seg dei ulike ønska, tilboda og behova aktørane har.

Om økonomiske moglegheiter

Entreprenørar har ofte samansette motiv og preferansar for å etablere og utvikle ny verksemd. Blant desse kan vere ønske om å skape verdiar, å skape sin eigen arbeidsplass som er tilpassa sin eigen livssituasjon, å bruke eigne idear, kunnskap og kompetanse, og personleg utvikling. Somme entreprenørar ønskjer i utgangspunktet å etablere ei bedrift dei kan leve av – eit såkalla levebrødsføretak – mens andre entreprenørar i utgangspunktet ønskjer å etablere ei bedrift som skal vekse – eit såkalla vekstføretak. Det finst likevel mange gode eksempel på levebrødsføretak som har blitt utvikla til vekstføretak.

arbeidsplassar nær heimstaden sin. Det styrkjer den lokale arbeidsmarknaden og næringsmiljøet. Entreprenørskap gir òg høve til personleg utvikling og kan gi større fleksibilitet når det gjeld val av arbeid, arbeids- og bustad og kva tid ein ønskjer å utføre arbeidsoppgåvene.³

Det å satse på entreprenørskap blant kvinner utgjer eit viktig element på andre politikkområde òg. Meir entreprenørskap blant kvinner vil kunne stimulere til ein høgare kvinneandel og ønskt omstilling og innovasjon på næringsområde der kvinneandelen er låg. Meir entreprenørskap blant kvinner vil òg stimulere til betre bruk og formidling av kunnskap og forskingsresultat.

³ R. Athayde (2004): *The Challenge to Inspire: Enterprise Education for Young People. I: Fourth Session of the Team of Specialists on Entrepreneurship in Poverty Alleviation: Youth Entrepreneurship*. Geneve: United Nations.

⁴ O.R. Spilling (2005): *Entreprenørskap i et evolusjonært perspektiv*. Arbeidsnotat 19/2005, NIFU STEP.

⁵ Europakommisjonen har definert entreprenørskap som "(...) an individual's ability to turn ideas into action. It includes creativity, innovation and risk taking, as well as the ability to plan and manage projects in order to achieve objectives. This supports everyone in day-to-day life at home and in society, makes employees more aware of the context of their work and better able to seize opportunities, and provides a foundation for entrepreneurs establishing a social or commercial activity".

2. Fakta om entreprenørskap blant kvinner i Noreg

Det finst fleire kjelder og studiar som gir innsikt i omfanget av entreprenørskap i Noreg; men det at omgrepa entreprenør og entreprenørskap ikkje er presist definerte, og det at datamaterialet er avgrensa, gjer det likevel vanskeleg å måle talet på og delen kvinner blant nye entreprenørar presist. Global Entrepreneurship Monitor publiserer årleg ein rapport med tal som gir indikasjonar på omfanget av såkalla tidlegfase entreprenøriell aktivitet, og fordelt etter kjønn, og gjennom det entreprenørskapskulturen i eit land. Rapporten seier noko om situasjonen i eit år, og rapportane for fleire år gir derfor grunnlag for å seie noko om utviklinga over tid. Rapporten prøver òg å gi informasjon om kva forventningar folk har framover i tid, og han kan såleis gi oss visse indikasjonar på mogleg utvikling framover. SSB publiserer årleg oversyn over talet på personar som er involverte i etablering av verksemder. Desse oversyna er ordna etter selskapsformer og dessutan kjønn.

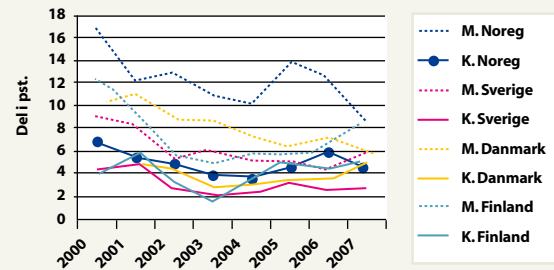
I samband med oppfølging av handlingsplanen skal det utarbeidast indikatorar for omfanget av entreprenørskap blant kvinner og kvinnedelen blant nye entreprenørar, og utviklinga i disse indikatorane skal følgjast opp.

Informasjonen frå Global Entrepreneurship Monitor viser at samanlikna med andre land er det relativt mange entreprenørar i Noreg, men det er få kvinner blant entreprenørane. Informasjonen tilseier òg at vi har ein kultur for entreprenørskap i Noreg, men at denne står litt svakare hos kvinner enn hos menn. Prosentdelen personar som etablerer verksemd (selskap), er òg lågare blant kvinner enn blant menn, og delen kvinner som etablerer aksjeselskap, er særleg låg. Statistikken gir sterke indikasjonar på at føresetnadene for entreprenørskap blant kvinner ikkje er like gode som for entreprenørskap blant menn.

Entreprenørskap og kvinner

Ifølgje Global Entrepreneurship Monitors rapport for Noreg i 2006⁶, publisert ved Handelshøgskolen i Bodø (GEM Noreg 2006)⁷, var det store skilnader i omfanget av entreprenørskap mellom kvinner og menn; høvesvis 6 prosent av kvinnene og 12 prosent av mennene i alderen 18–64 år var involverte i såkalla tidlegfase entre-

Del kvinner og menn som er involverte i tidlegfase entreprenøriell aktivitet, tal frå GEM

prenøriell aktivitet i 2006.⁸ Studien for 2007 (GEM Noreg 2007)⁹ tyder på at tilsvarande tal for kvinner var 4,3 prosent og for menn 8,6 prosent i 2007. Studien fangar opp fleire aspekt ved entreprenørskap, og han belyser entreprenørskapskulturen i landet. Det vil gjerne vere slik at jo sterkare kulturen for entreprenørskap er i eit land, jo fleire føretak vil bli etablerte, og jo fleire føretak vil vekse.

Totalt var rundt 9,1 prosent av befolkninga i Noreg i alderen 18–64 år involverte i tidlegfase entreprenøriell aktivitet i 2006. Tala frå GEM Noreg 2006 indikerer at Noreg var det mest entreprenørielle landet i Europa etter Island i 2006. I 2007 gjekk delen av befolkninga i Noreg som var involvert i tidlegfase entreprenøriell aktivitet, ned til 6,5 prosent. Noreg blei dermed passert av fleire europeiske nasjonar, som Island, Portugal, Serbia, Irland, Spania, Kroatia, Finland, Ungarn og Sveits.

GEM har sidan 2000 kartlagt tidlegfase entreprenøriell aktivitet for kvinner og menn i dei nordiske landa. Kvinnedelen har i heile perioden vore relativt høg i Noreg sett i forhold til dei andre nordiske landa. Det er likevel store skilnader i prosentdelen kvinner og menn som er involverte i tidlegfase entreprenøriell aktivitet i Noreg.

Ifølgje GEM Noreg 2006 aukar no delen kvinner som er engasjerte i tidlegfase entreprenøriell aktivitet i Noreg, og passerte 32 prosent i 2006. Det er ein auke på 8 prosentpoeng i forhold til 2005. Tilsvarande tal for

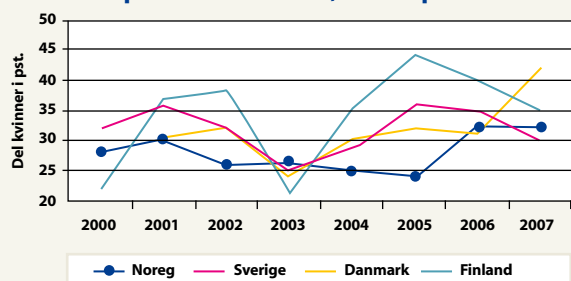
⁶ L. Kolvereid, B.W. Åmo, E. Bullvåg (2006): *Entreprenørskap i Norge 2006*. Handelshøgskolen i Bodø.

⁷ GEM er eit internasjonalt forskingsprosjekt som tek sikte på å 1) kartlegge nasjonale skilnader og rammevilkår for entreprenørskap, 2) studere utvikling i entreprenørskapsnivået og rammevilkåra frå år til år, 3) studere samanhengen mellom entreprenørskap og økonomisk vekst og 4) prøve å finne forklaringar på skilnader i entreprenørskapsaktiviteten i ulike land. Prosjektet er leidd av S. Spinelli (Babson College) og M. Hay (London Business School). Prosjektleiari i Noreg er L. Kolvereid ved Kunnskapsparken i Bodø.

⁸ Undersøkinga er intervjubasert og definerer tidlegfase entreprenøriell aktivitet som aktivitet knytt til forsøk på å starte ei ny bedrift eller til det å eige og leie ei bedrift som er yngre enn 42 månader.

⁹ L. Kolvereid, B.W. Åmo, E. Bullvåg (2007): *Entreprenørskap i Norge 2007*. Handels-høgskolen i Bodø.

Del kvinner blant dei som er involverte i tidleg fase entreprenøriell aktivitet, basert på tal frå GEM

Danmark var om lag 30 prosent, for Finland rundt 40 prosent og for Sverige rundt 35 prosent. Tal frå GEM Noreg 2007 viser at delen kvinner som er engasjerte i tidlegfase entreprenøriell aktivitet i Noreg, heldt seg i overkant av 33 prosent i 2007.

Tal frå SSB viser at det blei etablert rekordmange nye føretak i 2006.¹⁰ Talet på nyetableringar i 2006 utgjorde 17 prosent av den totale bestanden av føretak per 1. januar 2006. Særleg stor var auken i nye aksjeselskap.¹¹ Det blei til saman etablert 51 374 nye føretak i 2006, 8 prosent fleire enn i 2005 og 19 prosent fleire enn i 2004. Utviklinga er ulik for ulike organisasjonsformer. Talet på nye aksjeselskap gjekk opp med 29 prosent frå 2005 og 67 prosent frå 2004, mens talet på enkeltpersonføretak gjekk opp med 1,5 prosent frå 2004 til 2006. Om lag éi av tre nyetableringar var AS og vel halvparten enkeltpersonføretak i 2006.

Ifølgje SSB var 18 prosent av etablerarane i 2005 kvinner, medan tala for 2006 viser ein nedgang til 16 prosent. Ifølgje SSB stod kvinner for knapt ein tredjedel av dei i overkant av 30 000 nyetablerte personlege føretaka – enkeltpersonføretak (ENK), ansvarlege selskap (ANS) og selskap med delt ansvar (DA) – i 2006. Undersøkingar frå SSB indikerer at kvinner berre utgjorde rundt ein sjettedel av dei personlege etablerarane av dei rundt 18 082 etablerte aksjeselskapa (AS) og allmennaksjeselskapa (ASA) i 2006.¹² Totalt identifiserte SSB 19 899 personar og 3 166 føretak som etablerarar av AS og ASA som blei etablerte i 2006. Tala tyder på at kvinner i langt mindre grad etablerer AS og

ASA enn menn. Studien frå GEM Noreg 2006 underbyggjer tendensen i tala frå SSB, og han indikerer òg at tendensen blir vidareført, sidan langt færre kvinner (4,2 prosent) enn menn (9,7 prosent) prøvde å starte bedrift i 2006.

Studien til GEM Noreg 2006 seier òg noko om kva utvikling vi kan vente oss framover. Prosentdelen som ser gode moglegheiter for å starte bedrift i lokalmiljøet sitt dei nærmaste seks månadene, er lågare blant kvinner (27,2) enn blant menn (36,7). Undersøkinga viser vidare at langt færre kvinner (4,4 prosent) enn menn (10,8 prosent) har til føremål å starte ei bedrift i løpet av dei kommande tre åra.

Entreprenørskap og geografi

Vi kan få indikasjonar på om føresetnadene er ulike i ulike delar av landet, ved å sjå på om det er geografiske skilnader i omfanget av entreprenørskap blant kvinner i Noreg.

GEM Noreg 2006-undersøkinga indikerer at kvinner utnyttar og oppfattar moglegheitene for å etablere bedrift som betre på mindre stader. I kommunar med færre enn 10 000 innbyggjarar er kvinndelen 33,1 prosent blant dei som meiner det er gode vilkår for å starte bedrift dei neste 6 månadene der dei bur, mens delen er 22,4 prosent i kommunar med fleire enn 100 000 innbyggjarar. Trass færre forretningsmoglegheiter etablerer og eig kvinner oftare bedrifter i små kommunar.

Det kan henge saman med at kvinner i større grad enn menn etablerer bedrift på grunn av mangel på gode jobbalternativ der dei bur. Indikasjonar på dette er at kvinner i større grad enn menn etablerer levebrødsføretak, og at dei gjerne etablerer bedrift som supplement til annan aktivitet. Det kjem til uttrykk ved at dei oftare etablerer enkeltpersonføretak enn AS/ASA, at dei sjeldnare enn menn er heiltidstilsette i bedrifta dei etablerer, og at dei dessutan tener ein mindre del av totalinntekta si gjennom bedrifta enn menn.

¹⁰ Ifølgje SSB overlevde seks av ti nyetablerte føretak i 2001 i eitt år (2002). 43 prosent var framleis i aktivitet i 2004, og 37 prosent var framleis i aktivitet i 2005.

¹¹ Den store veksten i talet på aksjeselskap kan komme av at mange på grunn av såkalla skatteplanlegging vel å eige eigedom og ha eigardelar i selskap gjennom eigne aksjeselskap.

¹² SSB arbeider med å bruke Aksjonærregisteret til å identifisere etablerarane av AS og ASA. SSB har tal frå og med 2004, og det inneber at ein i dag berre i avgrensa grad kan sjå på utviklinga over tid.

DISTRIKTSKOMMUNAR KAN SKAPE OPTIMISME OG NÆRINGSUTVIKLING!

Ifølgje SSB inntok kommunar i Nord-Noreg i 2006 fire av dei fem øvste plassane på lista over nyetableringar i Noreg. Øvst låg to kommunar i Finnmark: Kvalsund og Unjárga Nesseby. Etter desse følgde kommunane Berg, Rælingen og Sømna. Statistikken tek utgangspunkt i talet på bedrifter per 1. januar 2006 og ser på talet på nye etableringar relativt til dette. I gjennomsnitt er det likevel slik at det er større grad av nyetableringar i storbyområda enn i distrikta. Men statistikken viser altså at det nyttar for små kommunar å snu ei dårleg utvikling til optimisme og næringsutvikling.

Entreprenørskap og næring

Ifølgje GEM Noreg 2006-studien startar gjerne kvinner bedrifter som er retta mot konsumentvaremarknaden, mens menn oftare startar industribedrifter og bedrifter som rettar seg inn mot forretningsmarknaden. Studien indikerer at både kvinner og menn i stor grad etablerer bedrifter innan forretningsmessig tenesteyting. Kvinner etablerer gjerne bedrifter innan kunstnarisk verksemd (8,8 prosent), forretningsmessig tenesteyting (7,9 prosent), helsetenester (6,6 prosent), skjønnheitspleie (6,6 prosent) og design (2,5 prosent), mens menn gjerne etablerer bedrifter innan forretningsmessig tenesteyting (7 prosent), informasjons- og kommunikasjonsteknologi (6,6 prosent), transport (5 prosent) og teknisk basert konsulentverksemd (3,9 prosent).

Tal frå SSB underbyggjer resultatane frå GEM Noreg 2006. Ifølgje SSB utgjer kvinner 44 prosent av etablerarane innan helse- og sosialtenester og 32 prosent innan undervisning og andre sosiale og personlege tenester i 2006. Undervisning og finansiell tenesteyting og forsikring har i 2006 hatt ein auke i delen kvinnelege etablerarar. Innan undervisning var 25 prosent av etablerarane kvinner, og innan finansiell tenesteyting har kvinnedelen gått opp frå 7,6 prosent i 2005 til 14 prosent i 2006.

Fleire kvinner (66 prosent) enn menn etablerer enkeltpersonføretak som yter helse- og sosialtenester i 2006, mens fleire menn (77 prosent) enn kvinner etablerer enkeltpersonføretak som yter forretningsmessig tenesteyting. Tal frå SSB viser at selskapsformene AS og ASA særleg blir brukte til å etablere bedrifter som er klassifiserte i kategorien «eigedomsdrift, utleigeverksemd og forretningsmessig tenesteyting» (52 prosent: 46 prosent for kvinner og 54 prosent for menn) og i kategorien «varehandel, reparasjon av motorvogner, hushaldsvarer og varer til personleg bruk» (13 prosent: 21 prosent for kvinner og 12 prosent for menn).

Når den disponible inntekta til folk aukar, blir gjerne tenester som helse, velvære, opplevingar og kulturbaserte tilbod meir etterspurde. Kvinnedelen er høg i

desse næringane i dag, og mange kvinner har utdanning og yrkeserfaring innan desse næringane. Dersom føresetnadene elles blir lagde til rette for det, vil dette over tid kunne medverke til meir entreprenørskap blant kvinner.

Entreprenørskap – utvikling av verksemd og vekst

Entreprenørskap handlar om å etablere ny verksemd og å få bedrifter til å vekse på ein lønnsam måte.

GEM Noreg 2006-studien freistar å kartleggje såkalla høgpotensial tidlegfasebedrifter ved å intervjuer folk og spørje dei om dei er involverte i ein oppstart av ei verksemd som ventar å ha fleire enn 20 tilsette utover eigarane i løpet av fem år. Studien kjem til at rundt 0,7 prosent av befolkninga i alderen 18–64 år, og langt færre kvinner enn menn, var involverte i slike aktiviteter.

Tal frå SSB viser at 99 prosent av dei nyetablerte enkeltpersonføretaka ikkje har tilsette. 1 prosent har 1–4 tilsette. Det same er tilfelle for dei fleste etablerte AS og ASA. Nær halvparten har ikkje tilsette, og 15 prosent har 1–4 tilsette. Berre 4 prosent har 250 eller fleire tilsette. Tala seier likevel ikkje noko om kor mange tilsette føretaka ventar å ha i framtida.

FAKTA: DEI FLESTE BEDRIFTER ER SMÅ

Ved inngangen til 2005 var det ifølgje SSB 358 404 små og mellomstore bedrifter i Noreg (føretak med mindre enn 100 tilsette), og dei utgjorde 99,6 prosent av det samla talet på selskap. Dei sysselsette 63 prosent av det samla talet på sysselsette og stod for 55 prosent av den totale omsetninga i Noreg. Tala bør sjåast i lys av at dei lokale marknadene i Noreg er relativt små, endå vi har høg kjøpekraft, og at det kan avgrense storleiken på dei føretaka som produserer for ein lokal marknad.

Det fanst same år 1 564 større føretak (føretak med meir enn 100 tilsette), tilsvarande 0,4 prosent av befolkninga. Dei sysselsette 37 prosent av det samla talet på sysselsette og stod for 45 prosent av den samla omsetninga i Noreg.

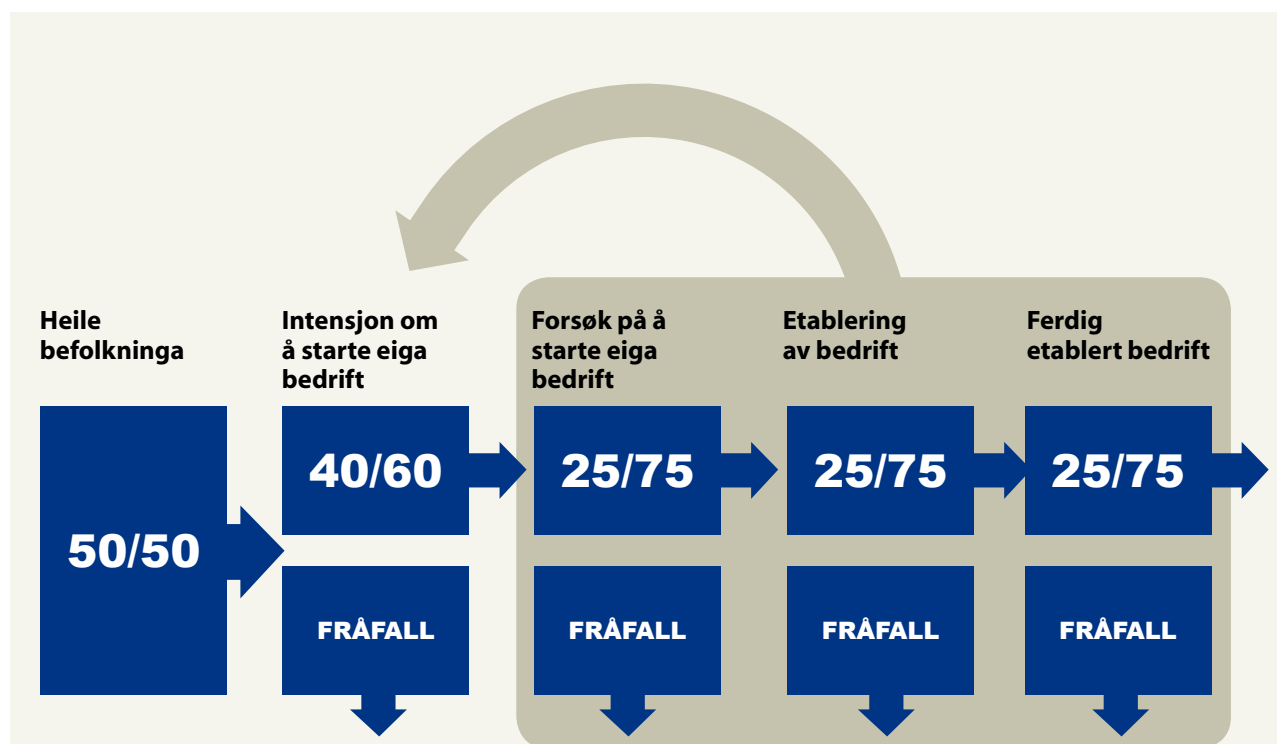
3. Føresetnader for entreprenørskap blant kvinner

Kvinner er underrepresenterte blant entreprenører. Underrepresentasjonen kan tyde på at kvinner opplever at føresetnadene for entreprenørskap er mindre tilstrekkelege eller gunstige enn det menn gjer.

Alsos og Ljunggren¹³ har gjennomført ein studie der dei prøver å avdekkje skilnader mellom kvinner og menn i etableringsprosessen. I studien deler dei opp etableringsprosessen i fire trinn: 1) intensjon om å etablere bedrift, 2) forsøk på å etablere bedrift, 3) etable-

ring av bedrift og 4) ferdig etablert bedrift.

Studien indikerer at skilnadene mellom kvinner og menn hovudsakleg dreier seg om fasen der ein skal gå frå å ha ein intensjon om å etablere ei bedrift til å gjere eit forsøk på å etablere ei bedrift, jf. figuren nedanfor. Ifølgje Alsos og Ljunggren går kvinndelen ned frå 40 til 25 prosent når ein skal gå frå å ha ein intensjon om å etablere ei bedrift til å realisere intensjonen og gjere eit reelt forsøk på å etablere bedrifta.

Figuren viser flyten av eventuelle entreprenører i dei ulike fasane i ein etableringsprosess. I kvar fase har ein ført opp den prosentvise fordelinga mellom kvinner og menn. Prosessen tek utgangspunkt i at heile befolkninga er potensielle entreprenører (50 prosent kvinner / 50 prosent menn). Befolkninga blir så delt mellom dei som har ein intensjon om å etablere ei bedrift, og dei som ikkje har det. I den delen av befolkninga som har ein intensjon om å etablere ei bedrift, var kvinndelen 40 prosent. Neste fase inneheld dei som hadde ein intensjon om å etablere ei bedrift og har prøvd å etablere ei bedrift. I denne fasen var kvinndelen berre 25 prosent. I dei to neste fasane, der vi finn dei som har vore gjennom fasen der dei etablerer ei bedrift, og dei som har ei ferdig etablert bedrift, held kvinndelen seg konstant på 25 prosent.

Etableringsprosessen vil leggje beslag på store ressursar dersom ein vel å føre vidare ein intensjon om å starte ei bedrift til eit reelt forsøk. Som figuren antyd, vil forventa resultat av eit eventuelt forsøk på å starte eiga bedrift påverke avgjerda om ein vel å gå vidare med intensjonen. Det store fråfallet blant kvinner antyd at føresetnadene for entreprenørskap er mindre til stades enn blant menn.

¹³G.A. Alsos og E. Ljunggren (2006): Kjønn og entreprenørskap. I: O. Spilling (red.): Entreprenørskap på norsk. Fagbokforlaget.

Når ein skal avgjere om ein skal prøve å realisere ein intensjon om å starte ei bedrift, er det naturleg at ein vurderer forretningspotensialet til ideen. Det er viktig at ein i tillegg bevisst vurderer moglegheitene og utfordringane som entreprenør. Desse moglegheitene og utfordringane er ofte knytte til områda som er omtalte nedanfor: tilgang på eigen og andre sin kompetanse, tilgang til nettverk, tilgang til finansiell kapital, haldningar til og hos entreprenørar og moglegheiter for å kombinere familieliv og entreprenørskap.

3.1 KOMPETANSE

Entreprenørar er avhengige av kunnskap og kompetanse på forskjellige område for å etablere og utvikle bedrifter. Det vil vere nokre område der dei i tillegg til eigen kunnskap og erfaring må trekkje vekslar på andre sin kompetanse. For å lykkast som entreprenør er ein i stor grad avhengig av å ha tilgang på rett bransjeerfaring og kompetanse i forretningsdrift. Profesjonell hjelp til å utarbeide og leggje fram forretningsplanar og lånesøknader som er lettfattelege for investorar og bankar, kan vere til stor hjelp ved alle typar etablering, og til særleg stor hjelp ved etablering og utvikling av vekstføretak. Gjennom å styrkje kompetansen i og om entreprenørskap blant kvinner vil dei lettare og i større grad kunne trekkje vekslar på kompetansen til kvarandre og andre. Det er derfor ei utfordring å sikre kvinner god kompetanse i å etablere, drive og utvikle bedrifter.

GEM Noreg 2006-rapporten indikerer at kvinner i alle aldersgrupper har langt mindre tru på at dei har dei ferdigheitene som skal til for å etablere ei ny bedrift. Blant kvinnene gav 22,2 prosent opp at dei har den kunnskapen som trengst for å starte opp ei bedrift. Det tilsvarende talet for mennene var 39,4 prosent. Rapporten indikerer òg at færre kvinner enn menn gir opp at dei har ein god forretningsidé; det kan òg komme av skilnader i oppfatningane av ein sjølv. I Rambøll Managements¹⁴ evaluering av ungdomssatsinga til Innovasjon Norge er eit av hovudfunna at unge etablerarar, og særleg kvinnene, er usikre på sin eigen kompetanse når det gjeld bedriftsetablering. Ein etterlyser her større grad av strategisk rådgiving gjennom heile etableringsprosessen.

Fleire studiar tyder på at opplæring i entreprenørskap kan hjelpe kvinner til å sjå forretningsmoglegheiter og gi dei kunnskap og tru på at dei kan etablere bedrift og skape eit godt utgangspunkt for ein framtidig karriere som entreprenør. Ein studie frå Nord-Trøndelagsforskning¹⁵ frå 2005 viser at 16,6 prosent av dei elevane i vidaregåande skole som har vore med i ungdomsbedriftskonseptet til Ungt Entreprenørskap, har

etablert bedrift. Nokre av dei (2,7 prosent) har òg starta fleire bedrifter. Blant jentene var delen 8,9 prosent og blant gutane 22 prosent. Etableringshyppigheita i Noreg var til samanlikning 7,5 prosent i 2003 (Kolovereid og Alsos 2003¹⁶). I og med at det gjerne går nokre år frå ein er ferdig med skole, familieetablering m.m. til ein etablerer bedrift, kan det vere føremålstenleg å sjå på dei som har vore med på konseptet ei tid tilbake òg. For aldersgruppa 29 år og eldre var etableringshyppigheita 26,6 prosent, høvesvis 12,5 prosent for kvinner og 36 prosent for menn. Undersøkinga viser òg at 39,5 prosent av leiarane i ungdomsbedriftene var kvinner, og at ein fjerdedel av dei kvinnene og ein tredjedel av dei mennene som var leiarar i ungdomsbedrifter, er leiarar i yrkeslivet i dag. Dei gode resultatata understrekar kor viktig det er at endå fleire kvinner får ta del i denne typen undervisningstilbod gjennom skolegang og høgare utdanning i heile landet.

Mange kvinner har utdanning og yrkeserfaring innan område som helse, omsorg, utdanning, kunst, design, arkitektur, samfunnsvitenskap og humaniora. Det er område med betydelege moglegheiter for entreprenørskap, innovasjon og vekst. Men det er ei utfordring at personar med bakgrunn frå desse områda tradisjonelt ikkje har utdanning i og erfaring med entreprenørskap.

Det er ei utfordring at få kvinner vel utdanning innan teknologi, og at kvinndelen i forskingssektoren er låg. Dei siste åra har det vore ein prosentvis auke i talet på kvinner med utdanning innan teknologi, men tala for kvinner som blir uteksaminerte, er låge. I 2006 blei det uteksaminert 670 kvinner med teknologiutdanning, av i alt 21 500 kvinnelege kandidatar, dvs. 3,1 prosent. Til samanlikning blei det i 1996 uteksaminert 311 kvinnelege kandidatar med teknologiutdanning av totalt 12 700 kvinner, dvs. 2,4 prosent. Tala viser at det har skjedd små endringar dei siste 10 åra. Ifølgje NIFU STEP¹⁷ var det 3 771 kvinner (37 prosent) i faste vitenskaplege stillingar ved universitet og høgskolar i Noreg i 2005. Kvinndelen var lågast blant professorane (17 prosent) og høgast blant universitets- og høgskolelektorane (57 prosent).

Ved å auke talet på kvinner blant forskarar og teknologar vil ein leggje til rette for at fleire kvinner kan ta del i forskings- og teknologibasert innovasjon. Det vil igjen medverke til at fleire kvinner kan etablere lønnsame verksemdar og særleg vekstføretak med utgangspunkt i forskning og teknologi.

¹⁴ Rambøll Management (2007): *Innovasjon Norge, evaluering av unge etablereres kompetansebehov*.

¹⁵ M. Haugum (2005): *Ungdomsbedrifter og entreprenørskap – 2005*. Nord-Trøndelagsforskning, Steinkjer.

¹⁶ L. Kolovereid og G.A. Alsos (2003): *Global Entrepreneurship Monitor. Entreprenørskap i Norge 2003*. Rapport, Handelshøgskolen i Bodø.

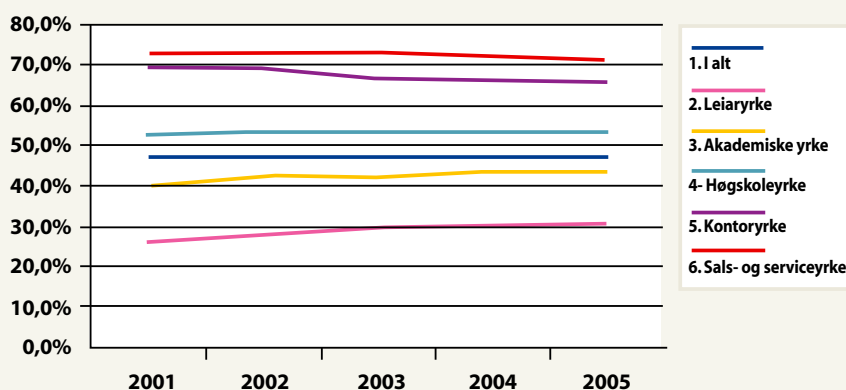
¹⁷ NIFU STEP's nyheitsbrev *Kvinner i forskning*. November 2006.

UTDANNINGSNIVÅ OG YRKESERFARING – KJØNNSFORDELT?

I Noreg er ein stor del av den vaksne befolkninga i arbeid, samanlikna med andre land. Det kjem først og fremst av at fleire norske kvinner er yrkesaktive. Nesten sju av ti kvinner og nesten åtte av ti menn er i arbeidslivet i dag. For 30 år sidan var under halvparten av norske kvinner sysselsette eller aktive arbeidssøklarar. Færre kvinner og fleire menn jobbar i dag deltid enn for ti år sidan. I dag jobbar 42 prosent av dei sysselsette kvinnene og 12 prosent av mennene deltid. Men mange kvinner som har deltidsarbeid, ønskjer å jobbe meir. I dag er 30 prosent av leiarane kvinner.

I 2006 arbeidde nesten halvparten av dei yrkesaktive kvinnene i offentleg forvaltning (46,6 prosent). Til samanlikning jobba berre 19 prosent av mennene i offentleg forvaltning. Sidan 2001 har kvinnedelen av tilsette i offentleg forvaltning halde seg relativt stabil, men mandsdelen er redusert frå 21 prosent.

Figuren viser utviklinga i kvinnedelen innanfor ulike yrkesgrupper sidan 2001. Av figuren går det fram at det er ein tendens til at kvinnedelen aukar i yrkesgrupper der kvinner tidlegare var underrepresenterte, og motsett: at kvinnedelen blir redusert i yrkesgrupper der kvinner var overrepresenterte. Det er likevel framleis store skilnader mellom kvinner og menn når det gjeld tilhørsle til yrkesgruppe.

3.2 NETTVERK

Tilgang til nettverk og nære rollemodellar er viktig for å inspirere og motivere kvinner til å bli entreprenørar, sjå etter idear og setje dei ut i livet gjennom å etablere og utvikle eiga bedrift. Det er derfor ei utfordring å sikre at kvinner har høve til å vere med i relevante nettverk.

Undersøkingar indikerer at kvinner har større sosiale nettverk enn menn, i alle aldersgrupper og i alle fasar av livet. Men nettverka til menn er meir retta mot nærings- og arbeidslivet. Ifølgje ein GEM-rapport¹⁸ frå 2006 om kvinner og entreprenørskap kjende færre kvinner enn menn som var involverte i tidlegfase entreprenøriell verksemd, ein entreprenør som hadde starta verksemd dei siste to åra. 48 prosent av kvinnene og 74 prosent av mennene kjende ein annan entreprenør. Samanlikna med land som Sverige, Finland og USA har kvinner som er entreprenørar i Noreg, også færre næringslivsforeiningar og nettverk som koplar dei opp mot andre etablerarar, potensielle investorar og andre viktige aktørar for etablering og utvikling av føretak. Slike foreiningar ser ut til å vere viktige for vekst i kvinneføretak sidan dei gir informasjon, støtte og skaper

rollemodellar. Det er derfor ei utfordring å skape aksept og anerkjenning til kvinner som entreprenørar og sikre at kvinner og menn møtest på like vilkår og samhandlar i nettverk. Det kan vere særleg problematisk for kvinner å få tilgang til nettverk på mindre og avsidesliggjande stader med færre menneske og naturleg nok færre nettverk.

Leiarar, styremedlemmer, eigarar av verksemdar og såkalla business angels¹⁹ har kunnskap og kompetanse som kan vere verdifull og til hjelp for entreprenørar ved etablering og utvikling av verksemdar. Kvinner er underrepresenterte i desse posisjonane, og det skaper utfordringar når det gjeld tilgangen til mentorar og kandidatar til nettverk. Ifølgje SSB er berre tre av ti leiarar kvinner og berre éin av ti toppleiarar kvinne. Den største delen kvinnelege leiarar finn vi i mellomsjiktet, spesielt innan undervisnings- og omsorgssektoren. Tal frå SSB viser at berre tre av ti styrerepresentantar i ASA er kvinner. GEM Noreg 2006-studien indikerer òg at langt færre kvinner (9 prosent) enn menn (18,7 prosent) eig bedrifter, og at langt færre kvinner (2,6 prosent) enn menn (6,2 prosent) er business angels.

¹⁸ E. Allen, N. Langowitz & M. Minniti (2006): *Global Entrepreneurship Monitor. Report on Women and entrepreneurship.*

¹⁹ Omgrepet «business angels» blir gjerne brukt om privatpersonar som låner pengar til eller investerer i ikkje-børsnoterte bedrifter dei ikkje er knytte til gjennom familiære band.

SEED FORUM NORWAY STYRKJER TILGANGEN ENTREPRENØRAR HAR PÅ KOMPETANSE, NETTVERK OG KAPITAL OG FREMJAR GODE HALDNINGAR TIL OG HOS ENTREPRENØRAR!

Seed Forum Norway (SFN) er ei «not-for-profit»-stifting som koplar etablerarar/bedrifter med gode idear med kompetent kapital. SFN fungerer som eit bindeledd mellom etablerarar og investorar og arrangerer ei rekkje møteplassar rundt omkring i Noreg og internasjonalt. Den enkelte etableraren/bedrifta som har behov for ekstern finansiering, går gjennom ein prosess med nominering, utveljing og trening. Til slutt får ein høve til å presentere «forretningscasen» sin direkte for kvalifiserte investorar og nettverk av investorar. Dette er i stor grad ein prosess som handlar om å overføre kompetanse og gjere etablerarane investorklare.

SFN meiner sjølv at dei fleste gründerane førebur seg altfor seint på å få med eksterne investorar. Rolla til SFN er å få gründerane til å vere medvitne om dette allereie når dei skriv forretningsplanar, bedriftssamandrag og andre strategidokument i ein tidleg fase. Det verkar òg som om mange av dei

kvinnelege etablerarane som SFN får inn i prosessen, lykkast. Det er likevel ikkje gjort konkrete undersøkingar av dette. Det som manglar mest av alt, er meir risikovillig kapital frå enkeltindivid og spesielt frå kvinnelege investorar. SFN poengterer at desse må vere villige til å bidra med kompetansen sin i prosjekta. Overalt der stiftinga har ein prosess, etablerer ein samtidig eit nettverk av investorar. SFN ønskjer i åra som kjem, å stimulere spesielt kvinner med pengar til å delta i desse nettverka.

Etter at ein har vore med i ein prosess og blitt presentert på eit arrangement, blir ein med i Alumniforeninga, som i haust tel over 250 norske medlemmer. Det er truleg det største nettverket av gründerar og etablerarar i Noreg i dag.

Stiftinga har i dag aktivitetar i Trøndelag, Oslo, Akershus, Troms, Buskerud, Telemark, Vestfold, Oppland, Hedmark og Rogaland. Hovudsamarbeidspartnarane er Innovasjon Norge og DnB NOR, og SFN har i tillegg ei rekkje partnarar og prosjektmedarbeidarar i dei regionane der dei har aktivitetar. Målsetjinga er å ha Seed Forum-prosessorar i alle regionane i Noreg innan utgangen av 2008.

3.3 FINANSIELL KAPITAL

Tilgang på finansiell kapital vil vere avgjerande for å etablere og utvikle ein god ide eller ei verksemd. Spesielt i etableringsfasen vil ein ofte ha eit stort behov for kapital til investeringar samtidig som ein har inga eller låg inntening. Det er dessutan ofte svært usikkert om ein kan forvente at ideen eller verksemda blir lønnsam i framtida.

Det er i dag generelt god tilgang på kapital i Noreg. Undersøkingar tyder på at det i seinare tid er blitt enklare for entreprenørar å få tilgang på kapital. Mellom anna gir GEM Noreg 2006 indikasjonar på det. I dei siste åra har det òg vore ein sterk vekst i dei private marknadene for såkorn-, venture-, og industriutviklingskapital. Ifølgje Norsk venturekapitalforening²⁰ forvalta private eigarfond ved utgangen av 2006 45 milliardar kroner, med 21 milliardar kroner i ledig kapital til nye investeringar. Det inneber ein auke på 75 prosent samanlikna med 2005.²¹ Enkelte hevdar i dag at det ikkje er for lite tilgang på kapital, men at det heller er avgrensa tilgang på gode (også i tydinga klare for investeringar, forventa lønnsame og med ein akseptabel risiko) forretningsidear å investere i.

Nedanfor vil vi gjere greie for nokre utfordringar, spesielt kvinner, kan stå overfor i kapitalmarknaden.

Ifølgje tal frå SSB har kvinner generelt mindre formue og inntekt enn menn, og færre kvinner enn menn

eig bedrifter. Kvinnelege entreprenørar kan derfor oppleve ekstra utfordringar når det gjeld tilgangen på eigen og ekstern kapital, og vanskaner kan vere ekstra store i utkantstrøk der det gjerne er store geografiske avstandar og færre potensielle private tilbydarar av kapital. Kvinnelege entreprenørar med lite eigenkapital vil i ein oppstartsfase ofte vere avhengige av å hente kapital frå eksterne kjelder. I periodar der økonomien er på veg inn i eller er inne i ein lågkonjunktur, kan dette vere problematisk for kvinnelege entreprenørar.

Entreprenørar har gjerne betre informasjon om prosjektet sitt og om si eiga evne og vilje til innsats enn potensielle investorar og långivarar. Det kan føre til at investorar og långivarar ikkje klarer å skilje mellom gode og dårlege prosjekt, og til at dei ikkje nødvendigvis vil investere i eller gi lån til eit prosjekt sjølv om det er forventa at prosjektet er lønnsamt. Aktørane kan redusere informasjonsproblema gjennom å utveksle informasjon, men det er ofte kostbart og ikkje nødvendigvis lønnsamt. I og med at kvinner generelt har mindre kapital, vil det vere vanskelegare for kvinner å bøte på dette.

Kvinnelege entreprenørar, investorar og långivarar har ofte ulik bakgrunn og ulike føresetnader, mellom anna når det gjeld utdanning, yrke og det å forstå staden til kvarandre. Det vil ofte auke kostnadene ved handel, mellom anna kjøp og sal og investeringar (transaksjonskostnadene). I mange samanhengar kan derfor

²⁰ Sjå http://www.nvca.no/userfiles/rsunderskelsen_for_de_aktive_eierfondene_i_Norge_2006.pdf.

²¹ Auka tilgang på offentleg kapital vil i ein slik situasjon kunne innebere at ein risikerer at denne kapitalen går til ulønnsame prosjekt, eller at han fortrengrer privat kapital.

entreprenørar vere tente med å skaffe seg eller hente inn ekstern kunnskap og kompetanse til å utarbeide lett-fattelege prospekt og lånesøknader.

Kvinnelege entreprenørar med lite eigenkapital vil i ein oppstartsfase typisk vere ute etter relativt små og ofte hyppige tilførsjar av kapital. Investorar og långivarar kan vere tilbakehaldne med å tilby kapital, sidan kostnadene knytte til dette raskt kan overstige inntektene, og det kan innskrenke tilbodet av kapital.

Investeringar i og lån til tidlegfaseprosjekt inneber ofte stor prosjektspesifikk risiko.²² Det kan føre til at mindre investorar og långivarar, særleg familie og venner og mindre bankar på små stader med eit einsarta næringsliv, i utgangspunktet ikkje er tente eller ikkje ser seg tente med å investere i og låne ut til prosjekt sjølv om dei er forventa å vere lønnsame. Det er heller ikkje sikkert at særleg mindre investorar eller långivarar ønskjer å tilby kapital, sidan dei kan ha vanskar med å spreie investeringane og risikoen tilstrekkeleg.²³ Dette kan vere særleg problematisk for kvinner med lite eigenkapital.

Profesjonelle private investorar, såkornfond og ventureselskap er i stor grad konsentrerte i dei store byane. Den fysiske avstanden representerer ei utfordring når det gjeld å kople etterspurnad og tilbod av kapital. For kvinnelege entreprenørar og mindre bedrifter med nye prosjekt i dei minst sentrale delane av landet kan dette utgjere ei ekstra stor utfordring.

Eksterne investorar og offentlege verkemiddel søkjer i dag ofte til prosjekt i teknologibaserte næringar. I Noreg har vi i dag eit kjønnsdelt utdannings- og arbeidsliv. Kvinner arbeider i stor grad innanfor tenestesektoren, spesielt helse-, omsorgs- og utdanningssektoren. Det er sektorar der det er vanskeleg å etablere privat verksemd og få finansiell støtte frå det offentlege. Verkemiddelapparatet yter også i avgrensa grad støtte til tenestesektoren, sidan slik støtte vil kunne føre til favorisering av ein aktør og vri konkurransen mellom aktørar i dei same lokale marknadene. Dette kan vere særleg problematisk for kvinner som ønskjer å etablere og utvikle verksemd.

Myndigheitene prøver i dag, jf. kapittel 6.2, gjennom verkemiddelapparatet å bøte på utfordringane som entreprenørar kan møte i marknaden for kapital, særleg i ein tidleg fase av prosjekta.

SR-BANK NÆRINGSUTVIKLING JAKTAR PÅ DEI GODE IDEANE!

SR-Bank Næringsutvikling vil gi drahjelp til dei med store tankar og små lommebøker.

I 2006 vedtok konsernleiinga å investere 36 millionar kroner frå gåvefondet i fire regionale stiftingar. Stiftingane jaktar på dei gode, konkrete forretningsideane som stimulerer til utvikling i Rogaland, Hordaland og Agder, der SpareBank 1 SR-Bank er representert. SR-Bank Næringsutvikling skal medverke i forstadiet til ei eventuell kommersialisering av ein forretningsidé.

Alle søknader får ei forretningsmessig vurdering, der det blir lagt vekt på framtidige moglegheiter i næringslivet i tillegg til evna søkjaren har til å gjennomføre prosjektet. Nyten prosjektet har for næringsutviklinga i regionen, vil òg ha innverknad. Det er særleg viktig at tiltaket bidreg til at ein når dei positive måla som er sette i samband med forskingsprosjektet «Scenarier 2020», som er finansiert av SpareBank 1 SR-Bank.

Tildeling vil skje tre gonger i året. Søknadsfristane er: 1. april / 1. august / 1. november.

Søknadsskjema og meir informasjon finn du på www.sr-bank.no.

²² Risiko oppstår dersom det til ei viss grad er sannsynleg at det faktiske utfallet blir noko anna enn det forventa utfallet.

²³ Entreprenørar og investorar kan vere tente med å gå saman om å gjere investeringar, for det vil gjere det mogleg for dei å trekkje vekslar på kompetansen til kvarandre, redusere kostnadene for kvar enkelt knytte til det å vurdere og følgje opp prosjekt og auke moglegheitene for å spreie investeringane og dermed òg risikoen tilstrekkeleg.

3.4 HALDNINGAR

Haldningane samfunnet har til entreprenørar, er med på å byggje opp under eller motverke engasjementet til enkeltpersonar. Kvinner er underrepresenterte både som aktørar i det private næringslivet generelt og som entreprenørar. For å få fleire kvinner i næringslivet er det ei viktig og sentral utfordring å skape positive haldningar til kvinner i næringslivet og til kvinnelege entreprenørar. Skal vi lykkast med entreprenørskaps-satsinga, er det viktig å fremje positive haldningar hos potensielle entreprenørar. Haldningane til kvinneleg entreprenørskap i samfunnet og haldningane blant kvinner til entreprenørskap kan styrkjast gjennom at fleire kvinner lykkast og blir synleggjorde som etablerarar.

Måten kvinnelege entreprenørar blir framstilte på i norske medium, kan gi inntrykk av haldningane til kjønn og entreprenørskap i samfunnet. Ljunggren og Alsos²⁴ kjem i ein studie fram til at kvinnelege og mannlige entreprenørar gjerne blir omtalte ulikt. Kvinner blir ofte omtalte som kreative og omsorgsfulle, motiverte av «mjuke mål» og med eit liv utanfor yrkeslivet. Menn blir gjerne omtalte som risikovillige, aktive i børsmarknaden, mektige, ambisiøse og representantar for høgteknologiske vekstføretak. Kvinner som entreprenørar blir på denne måten omtalte som annleis enn menn, og ikkje som «ordentlege entreprenørar».

Haldningane kvinner sjølve har til entreprenørskap, er med på å påverke føresetnadene for entreprenørskap blant kvinner. Ein GEM-rapport frå 2006 om kvinneleg entreprenørskap antydgar at haldningane hos kvinner – erfaring og subjektive oppfatningar – verkar inn på i kva grad frykta for å ikkje lykkast er til hinder for at dei etablerer verksemd. Blant dei kvinnene som har vore involverte i tidlegfase entreprenøriell verksemd, hindra frykta for å ikkje lykkast 15 prosent (12 prosent av mennene) frå å etablere verksemd. Blant dei som hadde eigardelar i ei verksemd som var meir enn tre og eit halvt år, var prosentdelen 23 (10 prosent av mennene). Blant dei kvinnene som ikkje har vore involverte i tidlegfase entreprenøriell verksemd, var delen 23 prosent (31 prosent av mennene).

3.5 MOGLEGHEITER FOR Å KOMBINERE FAMILIELIV OG ENTREPRENØRSKAP

Noreg har ei høg yrkesdeltaking, og det er viktig å sikre at yrkesdeltakinga held seg høg. Gode moglegheiter for å kombinere arbeid og omsorg er viktig for å oppnå dette, slik at dei kvinnene som ønskjer det, kan jobbe meir som entreprenør eller tilsett. Regjeringa vil

derfor arbeide for å leggje betre til rette og avhjelpe utfordringane foreldra har når det gjeld å balansere arbeidsliv og familieliv.

Sjølvstendig næringsdrivande og arbeidstakarar vil ha ulike trygderettar når det gjeld svangerskapspengar og foreldrepengar, fram til 1. juli 2008 (jf. tiltak 1, som vil gi sjølvstendig næringsdrivande dei same rettane som arbeidstakarar har i dag). Sjølvstendig næringsdrivande har fram til då rett til 65 prosent dekning, og dei kan få 100 prosent dekning gjennom å teikne og betale for ei tilleggsforsikring. Arbeidstakarar har rett til 100 prosent dekning.^{25&26}

Kunnskapsparken Bodø har i samarbeid med Innovasjon Norge (2007)²⁷ studert kunnskapen om trygde- og velferdsordningar blant etablerarar og potensielle etablerarar. Eitt av hovudfunna her er at etablerarar og potensielle etablerarar har lite kunnskap om kva konsekvensar val av selskapsform får for rettane til trygde- og velferdspengar. Det gjeld i særleg grad unge etablerarar. Kvinner vel i størst grad selskapsformer som kan slå uheldig ut for rettane til trygde- og velferdsordningar. I rapporten tilrår ein å betre trygde- og velferdsordningane og informere betre om dei gjeldande reglane og rettane.

Utfordringa er å leggje betre til rette for sjølvstendig næringsdrivande slik at det går an å kombinere omsorg for barn og yrkesaktivitet. Betre sosial tryggleik for begge kjønn ved svangerskap og omsorg for små barn kan stimulere fleire kvinner til å etablere eiga verksemd.

3.6 KOORDINERING OG SAMARBEID

Det er i dag mange som arbeider for å stimulere til entreprenørskap blant kvinner både lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Gjennom samarbeid og erfaringsutveksling kan ein betre og koordinere tiltaka og tenestene. Kommunar, fylkeskommunar, verkemiddelapparat og næringsliv må saman vurdere korleis ein kan stimulere til meir entreprenørskap blant kvinner lokalt og regionalt. Det kan skje gjennom interkommunale og regionale selskap og gjennom å etablere næringshagar, forskingsparkar og andre kompetanse- og nettverkstiltak. Andre aktørar, som utdannings- og forskingsinstitusjonar, bankar, investorar og rådgivarar, bør òg trekkjast inn i arbeidet. Arbeidet bør vidare koordinerast på nasjonalt nivå gjennom tett kontakt mellom relevante departement og verkemiddelapparatet sentralt. For å hente inn og formidle kunnskap og erfaringar er det dessutan viktig å ha kontakt med andre land og internasjonale organisasjonar. Det er derfor viktig å utvikle samarbeidet vidare både lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

²⁴ E. Ljunggren og G.A. Alsos (2007): *Media expressions of entrepreneurs*. I: Carter, N. (et al. 2007): *Female Entrepreneurship: Implications for Education, Training and Policy*. Routledge, New York.

²⁵ Ytingane, og eventuell utbetaling av forsikring, er avgrensa oppover til 6 gonger grunnbeløpet i folketrygda.

²⁶ Sjølvstendig næringsdrivande betaler likevel mindre i trygdeavgift enn det som samla blir betalt i trygdeavgift og arbeidsgivaravgift for ein arbeidstakar.

²⁷ Kunnskapsparken Bodø og Innovasjon Norge (2007): *Trygde- og velferdsordningar for entreprenørar*.

3.7 UTFORDRINGAR – OPPSUMMERING

Vi har nedanfor lista opp dei mest sentrale utfordringane for at kvinner skal etablere og utvikle fleire føretak. Utfordringane gjeld for etablering og utvikling av alle typar føretak, men utfordringane er særleg store for kvinner som vil etablere og utvikle vekstføretak.

Dei mest sentrale utfordringane er å

- gjere det lettare å kombinere familieliv og entreprenørskap
- styrkje kvinners kompetanse i og om entreprenørskap, og gjennom det auke sjansen deira for å trekkje vekslar på ekstern kompetanse og vere med i nettverk
- styrkje den strategiske bedriftskompetansen hos unge etablerarar og redusere utryggleiken dei opplever
- inspirere og motivere fleire kvinner til å bli entreprenørar og auke kontakten og nettverka dei har med andre etablerarar, rollemodellar, potensielle investorar, långivarar og andre aktørar som er viktige for etablering og utvikling av føretak. Særleg viktige er nettverk knytte til nærings- og arbeidslivet, der det i utgangspunktet hovudsakleg er menn.
- gjere det meir mogleg for fleire kvinner med gode og forventa lønnsame idear å få tilgang til kapital til å etablere og utvikle verksemdar
- fremje positive haldningar til kvinner som entreprenørar og positive haldningar hos kvinner til entreprenørskap og synleggjere kvinner som har lykkast med å etablere og utvikle verksemdar
- leggje til rette for meir entreprenørskap blant kvinner utanfor dei største byane
- skaffe betre og meir informasjon og identifisere problem og manglar i dagens rammevilkår og verkemiddel i form av studiar og undersøkingar av kvinner som entreprenørar og av entreprenørskap
- leggje til rette for meir entreprenørskap blant kvinner på fleire område og gjennom det meir likestilling i nærings- og samfunnslivet i form av ein mindre kjønnsdelt utdannings- og arbeidsmarknad

Frå jord til bord

Sæterstad Gård ligg i Hattfjelldal i Nord-Noreg. Vi driv med geitefjøs, gardsysteri, produksjon av geitostar, land-basert oppdrettsanlegg for røye, produksjon av rakefisk og varmrøkt røye, gardsutsal, servering på bestilling, omvising, guiding, merka turstigar, fiskeing og eit mikro-kraftverk.

Tekst: Parisa Radpey **Foto:** Trond Isaksen

VI KJØPTE SÆTERSTAD GÅRD I 1981. Garden hadde lege brakk i fleire år, og det var mykje å ta tak i. Det var ikkje innlagt varmtvatn og toalett. Vi starta med mjølkegeiter. Eg hadde lært å yste geitost, men då vi starta opp, var det ikkje lov å yste for sal. Men vi ville gjere meir enn berre å mjølke geiter, og begynte å leite etter alternativ. Vi bygde opp eit landbasert oppdrettsanlegg for fjellrøye, det første i landet. Samtidig som vi fekk dei første fiskane i anlegget i 1990, brann geitefjøsset med alle geitene. Då måtte vi byggje nytt geitefjøs. Vi ønskte å teikne og byggje sjølv. Men fjøsteikningane fekk vi i retur frå fylkeslandbrukskontoret. Slik gjekk det ikkje an å byggje, var svaret. Men vi ville gjerne ha eit innovativt geitefjøs med tallet (jordgolv) og høytørke med soloppvarming. Med hjelp og dokumentasjon frå Landbruks-høgskolen fekk vi til slutt gjennomslag for teikninga. I dag blir det bygd mange slike fjøs. Vi hadde sett av eit rom til eventuell ysting, og i 1995 kunne vi endeleg yste for sal. I og med at vi hadde eit pionerprosjekt i oppdrettsanlegget og eit spesielt geitefjøs, fekk vi etter kvart mange førespurnader frå næringskonsulentar, politikarar, landbrukskontor og studiegrupper som ville komme på besøk. Alle ville òg smake på produkta. Då etterspurnaden etter servering voks, søkte eg om serveringsløyve, med bruk av privat kjøkken, og fekk det godkjent.

MOTIVASJONEN MIN FOR Å DRIVE eiga verksemd voks i takt med etterspurnaden. Eg såg at folk syntest det var både interessant og spennande å få besøkje ein fjellgard der dei fekk omvising. Ein tur i geite- og fiskefjøsset, å få sjå på dyra, sitje i koselege lokale, følgje med når eg bakar, og ete heimelaga mat var noko besøkjande sette pris på. Eg såg at her kunne eg vere min eigen sjef. Det å opne garden for folk var eigentleg eit stort steg å ta. Eg hadde flytta frå Trondheim til fjellet for å drive litt gardsdrift og få tid til mest mogleg friluftsliv med hundekjøring i nydeleg natur. Forretningsideen blei utforma etter kvart som eg såg at her var det mogleg å satse større. Vi har hatt stor tru på alle prosjekta våre, og vi har lykkast.

EIN VIKTIG FAKTOR i vår etablering og vekst har vore å la barna ta del i gjeremåla på garden. Dei har lært seg å ar-

Sæterstad Gård AS

- **Entreprenør:** *Siri Kobberrød* (48). Utdanna lærar. Ho studerer for tida Helgelandsvertskap, eit lite studium under Høgskolen i Nesna.
- **Verksemd:** *Sæterstad Gård AS* driv ei rekkje aktivitetar: geitefjøs, gardsysteri, produksjon av geitostar, landbasert oppdrettsanlegg for røye, produksjon av rakefisk og varmrøkt røye, gardsutsal, servering på bestilling, omvising, guiding, merkte turstigar, fiskeing og eit mikro-kraftverk.
- **Etablert:** 1980
- **Organisasjonsform:** Aksjeselskap og familiebedrift
- **Talet på tilsette:** 3 på heiltid
- **Unikheit:** Alt er heimeprodusert, frå jord til bord.
- **Samarbeidspartnarar/nettverk:** Garden samarbeider med svenske bedrifter langs Krutfjellveien.
- **Eigarar av bedrifta, eigardelen til entreprenøren:** Knut Kastnes og Siri Kobberrød
- **Omsetning:** 2 millionar kroner

beide. Eg har etter kvart òg fått eit stort nettverk rundt om i landet. Det er lærerikt å treffe likesinna og sjå korleis andre gjer ting. Gjennom studium, kurs, seminar og treff får eg stadig bevis på at det vi gjer, er rett.

Å DISTRIBUERE VARENE våre er den største utfordringa når vi bur så avsides. På den andre sida har vi tilgang til ein fantastisk natur og eit kjempegodt, trygt miljø i ei lita bygd.

VIL DU STARTE MED NOKO, gjer eit grundig forarbeid, opparbeid deg kompetanse, søk råd og rettleiing, lytt og ver audmjuk. Ha tru på det du vil gjere, og sats. Vi starta i småskala, utan støtte frå det offentlege. Etter kvart som verksemda har vakse, har vi vore i kontakt med det offentlege, og vi har berre positive opplevingar.

Kunnskap til folket

Vi produserer eit oljeprodukt som skal verke hemmande på åreforkalking og hjarte- og karsjukdommar. Produktet er eit resultat av mange års forskning.

Tekst: Parisa Radpey **Foto:** Trond Isaksen

BJARNE ØSTERUD OG EG hadde sidan 1989 forska på kva effekt marine oljer har på parameter som verkar inn på risikoen for åreforkalking og hjarte- og karsjukdommar. Forskinga viste at fleire komponentar enn n-3 fettsyrer (EPA/DPA/DHA) hadde positive effektar, men òg at nokre av desse stoffa blei fjerna ved raffinering av oljene. Uraffinert kvalolje inneheld under halvparten av mengda n-3, men gav betre effektar enn tran. Vi kunne dokumentere effektar som venteleg kunne medverke til lågare risiko for åreforkalking og hjarte- og karsjukdommar.

VI HADDE INGEN INTENSJON om å starte eiga bedrift. Vi meinte at forskingsresultata våre var kunnskap som måtte komme folket til gode. For å skaffe pengar til det endelege dokumentasjonsforsøket søkte vi om meir forskingsmidlar. Vi fann ingen kommersielle aktørar som viste interesse for oljeblandinga. Derfor blei vi oppmoda, av Marin bioteknologi i Tromsø (MABIT) og NorInnova (eit selskap for kommersialisering av teknologi- og forskingsbaserte forretningsidear), om å starte ei eiga bedrift for å sikre eventuelle industrielle rettar til dette forskingsresultatet. Dette var ukjent hav for oss. Vi måtte finne nokon med meir kommersiell teft. Valet fall på ein tidlegare kollega, Ola Eide i Kjernekompetanse AS. Han hadde utvikla det han kalla «katalysemetoden» for å lyfte ut bedrifter med bakgrunn i kunnskap utvikla i universitetsmiljø. I tillegg var han tidlegare forskingsleiar i Tine og Mills, med inngående kompetanse om marknader for moglege produkt til heile folket. Han såg som oss klart for seg at dette ikkje er noko ein gjer aleine. Derfor måtte vi òg søkje etter aktørar som kunne vere med på å lyfte produkta ut på marknaden. Då kom Fortuna inn på eigarsida. Det er eit dotterselskap av GC Rieber, som eig 100 prosent av selskapet.

FAKTORAR SOM HAR SPELT EI VIKTIG ROLLE i etableringa, har først og fremst vore personane som har gjort dette saman med meg, med kompetansen dei har på ulike område. Fiskeriforskning og etter kvart Universitetet i Tromsø og Noregs fiskerihøgskole har vore viktige som arbeidsgivarar. Vi har òg møtt opne sinn i verkemiddelapparatet. No når vi er komne til vekstfasen, er det klart at kapital og finansiell kompetanse er viktig. Derfor har Olivita AS fått SpareBank 1, Nord-Norge Invest AS (som investerer i bedrifter frå sein såkornfase til moden bedrift og tilfører eigenkapital,

Olivita AS

- **Entreprenør:** Edel Elvevoll (49), professor i næringsmiddelteknologi ved Institutt for marin bioteknologi, Noregs fiskerihøgskole
- **Verksemnd:** Olivita skal tilby helsekost og mat som ved dagleg bruk kan redusere risikoen for å utvikle åreforkalking, hjartefarkt og slag.
- **Etablert:** 2003
- **Organisasjonsform:** Aksjeselskap
- **Talet på tilsette:** 3 per 1. oktober 2007
- **Unikheit:** Olivita tilbyr olje som ved dagleg bruk reduserer risikoen for å utvikle åreforkalking, hjartefarkt og slag. Olja er patentert.
- **Samarbeidspartnarar/nettverk:** Det internasjonale sals- og distribusjonsnettverket Itogha AS
- **Eigarar av bedrifta, eigardelen til entreprenøren:** Edel Elvevoll, Bjarne Østerud, Fortuna Oils AS, Kjernekompetanse AS (53,8 prosent)
- **Omsetning:** 2,5 millionar kroner i 2006, ikkje overskot førebels

nettverk og kompetanse) inn på eigarsida. Ein konstruktiv, støttande partnar på heimebane spelar òg ei viktig rolle. Det har vore avgjerande å avklare med seg sjølv at ein ikkje kan eller bør gjere dette aleine. Ein treng ulike typar kompetanse i ei bedrift. Det at vi har vore fleire å fordele ansvaret på, har òg hatt stor verdi ikkje minst for mitt eige privatliv.

DEN GEOGRAFISKE LOKALISERINGA vår har gitt oss nærleik til kunnskapsbasen og tilgang til kompetent arbeidskraft.

FOR OSS SOM ARBEIDER i kunnskapssektoren, er det lettare å finne fram i verkemiddelapparatet. Rolle- og tenestetilbodet hos dei ulike aktørane i verkemiddelapparatet må likevel definerast klarare.

SKAL DU ETABLERE ei eiga kunnskapsbasert verksemnd, er det ein klar fordel å finne fram til nokon med kommersielle mål. At vedkommande òg er i stand til å kommunisere med kunnskapsmiljøet og formidle kunnskapen inn til kommersielle aktørar, har vore ein viktig suksessfaktor i utviklinga av Olivita.

Førebyggjande tilbod

Vi har spesialisert oss på pilates. Denne treningsforma er ofte brukt av dansarar og toppidrettsutøvarar for å førebyggje skadar. Målet mitt var å gjere denne treninga kjend og tilgjengeleg for folk flest, nettopp for å førebyggje rygg- og nakkeskadar.

Tekst: Parisa Radpey **Foto:** Trond Isaksen

IDEEN TIL PROSJEKTET FEKK EG under eit lengre opphald i Los Angeles, USA. Då eg kom over pilates, ei treningsform som er svært populær i USA, visste eg at pilates var noko eg ønskte å tilby folk i Noreg. Eg ville starte eit alternativt treningstilbod til dei store treningsstudioa. Trening i mindre grupper, personleg oppfølging av den enkelte og høg kvalitet skulle kjenneteikne konseptet. Når forretningsplanen var skissert ferdig, var vegen klar. Eg måtte berre gjennomføre det.

EG VAR 24 ÅR DA EG STARTA det første treningsstudioet. Utan startkapital er det vanskeleg å komme i gang som gründer. Eg hadde ingenting av verdi. Dermed oppfylte eg ikkje krava for å få lån i banken, og Innovasjon Norge ville heller ikkje støtte prosjektet mitt med kapital. Det siste alternativet var å finne investorar som ville satse på prosjektet. Det kan vere ei løysing dersom ein er villig til å selje ut ein del av selskapet. Men eg ønskte å stå som hovudeigar, nettopp for å kunne ha siste ordet om korleis ting skulle vere. Eg enda opp med å låne pengar frå foreldra mine. I dag er mesteparten av beløpet tilbakebetalt. Familien har hatt ei viktig rolle i etableringa. Eg var avhengig av hjelp for å gjere ting billig, men bra. Det hadde eg neppe klart utan bidrag frå eit nettverk av familie og venner.

PILATES ROOM starta og driv i Oslo. Treningsforma rettar seg mot mindre grupper og i dag eit fåtal menneske. Det er ei nisjeverksemd. For å kunne drive med dette har eg derfor vore avhengig av å starte på ein stad der det er mange menneske.

SKISSER EIN GOD FORRETNINGSPLAN dersom du skal starte noko. Bruk mykje tid på forretningsplanen. Eg følgde planen nesten slavisk i oppstartsfasen. Det er mange ting å ta stilling til. Då er det viktig å ha eit godt rammeverk. Ein god forretningsplan inneber å kartleggje konkurrentar og bli kjend med ein kundemasse som du trur vil nytte seg av tilbodet ditt. Personleg gjennomførte eg ei marknadsundersøking for å finne ut kvar det var marknad for å drive pilates. Ikkje for hast deg: Når startkapitalen er liten, er det lurt å starte roleg og ikkje ekspandere for raskt. Ikkje gløym marknadsføringa. Uansett kva type forretning du etablerer, er det viktig å vise at du er der, og at folk veit at du har eit tilbod.

Pilates Room AS

- **Entreprenør:** Rikke Charlotte Schillinger (28), utdanna ved Statens balletthøgskole, Handelshøgskolen BI
- **Verksemd:** Pilates Room AS har eit alternativt treningstilbod som tilbyr trening i mindre grupper, med betre kvalitet og personleg oppfølging av den enkelte.
- **Etablert:** Oktober 2003
- **Organisasjonsform:** Aksjeselskap
- **Talet på tilsette:** Fem årsverk, 18 tilsette på kontrakt
- **Unikheit:** Det unike ligg i styrketreningsteknikken. Treninga skjer i små grupper med personleg oppfølging av instruktørane.
- **Samarbeidspartnarar/nettverk:** Fysioterapeutar og legar viser folk med rygg- og nakkeproblem vidare til oss. Vi samarbeider òg med andre treningsstudio, i og med at vi kursar instruktørane deira i pilates.
- **Eigarar av bedrifta, eigardelen til entreprenøren:** Sondre Sørli Larsen eig 40 prosent, Rikke Charlotte Schillinger eig 60 prosent.
- **Omsetning:** 6 millionar kroner i 2006

MIN AMBISJON er å gjere pilates kjend blant alle og til ei treningsform som blir brukt i rehabilitering etter skadar. Mange av sjukemeldingane i dag gjeld rygg- og nakkeskadar. Eg håper å få til eit tettare samarbeid med legar og ei ordning med eigendel. Då kan òg dei med dårlegare råd nytte seg av pilates. I framtida vil eg rette treninga meir mot barn og ungdom, for å skape gode haldningar og medverke til rett bruk av kroppen.

REGELVERKET i dag er etter mi meining ikkje lagt godt nok til rette for at unge gründerar skal lykkast. Dei 3–5 første åra er det vanskeleg å ta ut overskot frå bedrifta. Då kjennest det litt urettferdig å skulle skatte av eit overskot ein ønskjer å reinvestere i bedrifta. Burde ein ikkje få meir att når ein satsar og skaper arbeidsplassar? Reglane burde leggast til rette slik at mindre bedrifter og unge gründerar får ein betre sjanse til å lykkast.

Rett team kan flytte fjell

Vi i Integrate hentar ut forretningsgevinstar gjennom betre kopling mellom forretning og informasjonsteknologi (IT). Det gjer vi gjennom å finne dei områda i verdikjeda til bedriftene der dei kan bli betre enn konkurrentane ved hjelp av IT-løysingar.

Tekst: Parisa Radpey **Foto:** Trond Isaksen

IDEEN TIL VERKSEMDA kom hausten 2000. Før det jobba eg med prosessar i ein større organisasjon. Prosessar er sentrale i forretningsmodellen til verksemdar. I prosessane skjer verdiskaping. På den konkurranseprega marknaden i dag er det svært viktig at verksemdene har evne til å handtere endringar. Det har historisk ikkje vore så lett å kople krava i prosessane med dei moglegheitene som ligg i eit IT-system. Eg hadde kjent denne utfordringa på kroppen gjennom ei årrekkje. Forretningsideen var eit resultat av denne erfaringa. Forretningsideen vår ser annleis på både prosessar og teknologi.

EG HADDE EIN IDÉ som eg brann for og trudde på. Det var ingen klare marknadsaktørar med den same budskapet som meg i marknaden. Det var altså plass for ein aktør til.

INGEN MENNESKE KAN ALT, men rett samansette team kan flytte fjell! Ei av hovudårsakene til at forretningsideen blei verkeleg, var at eg fann det grunnleggjande teamet. Eg er ingen teknolog. Eg var heilt avhengig av å få med nokre gode teknologar som kunne dele trua mi på forretningsideen til Integrate. Den viktigaste faktoren for veksten til Integrate har først og fremst vore den urikkelege trua mi på å bygge gode team: det å ha ei balansert tru på seg sjølv og samtidig finne ressurspersonar innanfor dei områda der du har behov for å styrkje teamet.

NÅR RESSURSTEAMET VAR PÅ Plass, la vi vekt på å skaffe ein annan viktig innsatsfaktor: kapital. Eg trur at evna mi til å tiltrekke meg det nødvendige teamet hadde blitt betydeleg mindre utan kapitaltilgang i oppstarten. Eg var heldig og fann ein samarbeidspartnar i det private næringslivet som trudde på ideen min, og som gjekk inn på eigarsida.

INTEGRATE STARTA og driv i dag verksemda si i Oslo. Der er det kort veg til kundane. Prosessararbeid krev samhandling mellom mange ulike aktørar. Det er derfor viktig for Integrate å vere nær kundane, både i prosessarbeidet og i utviklinga av dei teknologiske løysingane. Vi siktar mot å tilby løysingar nasjonalt, og jobbar for tida med å kartlegge marknaden.

SKAL DU STARTE EIGA VERKSEMD, er det viktig å finne det rette teamet. Teamet skal tru på deg og forretningsideen. Pass på! Teamet skal utfylle deg og ikkje berre vere eit spe-

Integrate AS

- **Entreprenør:** Kristianne Storehaug (39), siviløkonom frå Handelshøyskolen
- **Verksemd:** Integrate AS hjelper bedrifter med å finne område i verdikjeda der dei kan bli betre enn konkurrentane sine ved hjelp av IT-løysingar.
- **Etablert:** 2001
- **Organisasjonsform:** Aksjeselskap
- **Talet på tilsette:** 54
- **Unikheit:** Det unike ligg i å kombinere ny bruk av IT med å få forretnings- og teknologiutviklarane til å samhandle for å realisere forretningsmåla.
- **Samarbeidspartnarar/nettverk:** Visjonære menneske, ulike teknologipartnarar og prosesspioneren Bjørn Erik Willoch
- **Eigarar av bedrifta, eigardelen til entreprenøren:** 12 nøkkelmedarbeidarar har vore med i teamet på ulike tidspunkt. Kristianne Storehaug eig 26 prosent av Integrate.
- **Omsetning:** Omsetninga første halvår i 2007 var på 27,1 millionar kroner.

gelbilette av det du sjølv er sterk på. Eit anna råd er knytt til balanse: Legg vekt på å hente krefter gjennom å ha balanse i ditt eige liv. Det siste er ikkje alltid lett, men det er viktig å prioritere familie, venner og ikkje-jobbrelaterede aktivitetar. Eit tredje råd er å leggje vekt på menneska. Dei fleste bruker mykje av tida si på jobb. Faglege utfordringar, utvikling og sosial tilhøyrsløse aukar trivselen.

GDOT ENTREPRENØRSKAP krev flinke menneske. I konkurransen om dei gode hovuda er moglegheitene for å tilby økonomisk tryggleik viktig, særleg i ein oppstartsfase. I eit Noreg som ønskjer å satse på verdiskaping, burde det offentlege i større grad medverke til å gjere kapital tilgjengeleg for oppstartsverksemdar. Når ein etablerer ny verksemd, er det viktig å få forretningsideen omsett til produkt eller tenester som gir verdiskaping. Då er tilgjengelegheit og forenkling viktig. Eg føler at myndighetene kunne spelt meir på lag med oss her.

4. Nye og pågående tiltak og prosessar

Det førre kapitlet lista opp utfordringar som er spesielt relevante for arbeidet med å stimulere til at kvinner etablerer og utviklar fleire føretak. Nedanfor listar vi opp tiltak som er utforma med sikte på å bøte på sentrale utfordringar.

4.1 NYE TILTAK

TILTAK 1 Rett til svangerskapspengar og foreldrepengar med 100 prosent dekning inntil 6 G for sjølvstendig næringsdrivande

Varigheit: Fast, frå og med 1. juli 2008
 Budsjett: 122 millionar kroner i årlege meirutgifter for folketrygda (heilårseffekt)
 Ansvarleg: Barne- og likestillingsdepartementet
 Målsetjing: Å gjere det enklare for sjølvstendig næringsdrivande å kombinere omsorg og yrkesaktivitet

Sjølvstendig næringsdrivande har hittil hatt rett til 65 prosent dekning, og dei har kunna få 100 prosent dekning gjennom å teikne og betale for ei tilleggsforsikring.

Tiltaket inneber å endre folketrygdlova slik at sjølvstendig næringsdrivande får rett til svangerskapspengar og foreldrepengar med 100 prosent dekning avgrensa oppover til 6G, som er den generelle maksimumsgrensa for desse ytingane, uavhengig av om det er teikna tilleggsforsikring.

Endringa medfører å trekkje svangerskapspengar og foreldrepengar ut av dekningsområdet til tilleggsforsikringa (sjukepengeforsikringa). Det vil gi redusert forsikringspremie for alle forsikringstakarane.

Stortinget har ved behandlinga av budsjettforslaget frå regjeringa for 2008 slutta seg til forslaget. Endringane skal tre i kraft 1. juli 2008 og kjem til bruk for løpande og nye saker.

TILTAK 2 Ny støtteordning for små nyetablerte vekstbedrifter i det distriktpolitiske verkeområdet (NyVekst)

Varigheit: 2008–2013
 Budsjett: 40 millionar kroner i 2008
 Ansvarleg: Kommunal- og regionaldepartementet
 Operatør: Innovasjon Norge
 Målsetjing: Å få fleire og større vekstbedrifter i distrikta

Kommunal- og regionaldepartementet opprettar ei ny finansieringsordning frå 2008 som skal gi støtte til nyetablerte vekstbedrifter i det distriktpolitiske verkeområdet. Målet er å auke talet på bedrifter med klart potensial og ønske om framtidig vekst. Departementet har ambisjonar om at over tid skal om lag 40 prosent av midlane gå til vekstbedrifter som har kvinnelege eigarar eller leiarar.

TILTAK 3 Forsterka prioritering av kvinner i verkemiddelapparatet – felles tekst i tildelingsbrev og mål for prosentdel kvinner

Varigheit: Frå og med 2008
 Ansvarleg: Nærings- og handelsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og Kunnskapsdepartementet
 Operatør: Verkemiddelapparatet: Innovasjon Norge, SIVA og Noregs forskingsråd
 Målsetjing: Å prioritere kvinner i verkemiddelapparatet

Departementa som overfører midlar til verkemiddelapparatet, skal saman utforme ein felles tekst til tildelingsbrev til verkemiddelapparatet. I teksten vil det gå klart og tydeleg fram at aktørane i verkemiddelapparatet skal prioritere kvinner som målgruppe og aktivt arbeide for å auke kvinnedelen i alle program og tenester, gjennomgåande arbeide for å auke kvinnedelen i styre og leiing, rapportere om kvinnedelen i program og tenester og setje klare mål for kvinnedel i programma.

TILTAK 4 Forsterka satsing på nettverkskreditt i regi av Innovasjon Norge

Budsjett: 10 millionar kroner frå Nærings- og handelsdepartementet
 Ansvarleg: Nærings- og handelsdepartementet
 Operatør: Innovasjon Norge
 Målsetjing: Å auke tilgangen på kompetanse, nettverk og kapital for kvinner som vil etablere og utvikle verksemd

Nærings- og handelsdepartementet skal utvide dagens ordning med nettverkskreditt for kvinner. Det vil på ei og same tid auke tilgangen kvinner har på kompetanse, nettverk og kapital. Ordninga med nettverkskreditt

bør evaluerast, slik at ho kan innrettast på best mogleg måte.

I ordninga vi har i dag, kan fem til sju etablerarar gå saman om å danne ei nettverkskredittgruppe. Kvar gruppe får gjerne 200 000 kroner som lånekapital, 100 000 kroner i tilskot til ein prosessrettleiar som skal følgje opp gruppa og gi individuell rettleiing i to år, og 50 000 kroner i tilskot til kompetansehevande tiltak – særleg felles kurs for gruppa.

Deltakarane i gruppa kan styrkje kompetansen sin gjennom å trekkje veksjar på kompetansen til kvarandre og prosessrettleiaren, og ved å vere med på kurs, konferansar og møte. Dei blir del av eit nettverk – gruppa – og dei kan knyte seg til nettverka til kvarandre. Gjennom kurs, konferansar og møte kan dei òg komme i kontakt med andre nettverk: nettverk der det i utgangspunktet hovudsakleg er menn. For å knyte nettverk til potensielle tilbydarar av kapital og gjennom det auke sjansane for ekstern finansiering, kan det vere føremålstenleg at deltakarane er med på kurs, konferansar og møte der òg tilbydarar av kapital er med.

TILTAK 5 Forsterka kvinnesatsing i Innovasjon Norge

Budsjett: 5 millionar kroner i 2008
Ansvarleg: Kommunal- og regionaldepartementet
Operatør: Innovasjon Norge
Målsetjing: Ved å satse meir på særskilde kvinneretta verkemiddel og tilpasse eksisterande verkemiddel betre skal ein få fleire kvinner til etablere bedrifter og fleire kvinnebedrifter til å vekse. KRD har som mål at innan 2013 skal 40 prosent av dei næringsretta verkemidla i distrikts- og regionalpolitikken treffe kvinner.

Innovasjon Norge skal med auka løyve og innanfor eksisterande budsjetttramme arbeide med:

A: Særskilde kvinnesatsingar i 2008:

- Synleggjere gode rollemodellar aktivt
- Synleggjere tilbodet til Innovasjon Norge overfor unge og kvinnelege entreprenørar
- Arbeide med å auke kompetansen og utveksle erfaringar om entreprenørskap blant kvinner

B: Tiltak i 2008 for høgare kvinneleide i utvalde verkemiddel:

- Auke prosentdelen kvinnelege mottakarar av inkubatorstipend. I 2008 er det eit mål at minst 30 prosent av midlane skal gå til kvinneleide bedrifter.
- Auke prosentdelen kvinnelege deltakarar i programmet Unge i Fokus. I 2008 er det eit mål at minst 40 prosent av deltakarane i satsinga på unge skal vere kvinner. Det er også eit mål at minst 40 prosent av

deltakarane i den nye mentorordninga for unge etablerarar skal vere kvinner.

- Auke prosentdelen kvinnelege deltakarar i FRAM-programmet. I 2008 startar arbeidet med å auke prosentdelen kvinner blant deltakarane til 35 prosent.

C: Tiltak ut over 2008:

- Innovasjon Norge skal utforme tiltak og verktøy for å auke kvinneleiden innanfor eksisterande program. Innovasjon Norge skal sjå på sektorutfordringar, fleirbedriftsprogram/nettverkstiltak, kapitaltilgang og rapporteringsutfordringar. Det skal utviklast nye rapporteringsindikatorar for å få tydelegare og klarare målevariablar og betre rutinar for rapportering om kjønn i dei ulike programma.
- Innovasjon Norge skal arbeide for å auke prosentdelen kvinner innanfor alle verkemidla sine, og det skal frå 2009 setjast måltal for kvinneleiden innanfor alle program. Målet er at 40 prosent av dei næringsretta midlane som bli løyvde over budsjettet til Kommunal- og regionaldepartementet, seinast innan 2013 skal gå til kvinner.

TILTAK 6 Ny kvinnesatsing i VRI-programmet (verkemiddel for regional innovasjon) til Forskningsrådet

Budsjett: 6,5 millionar kroner i 2008
Ansvarleg: Kommunal- og regionaldepartementet
Operatør: Noregs forskingsråd
Målsetjing: Auke kvinneledtakainga i VRI-programmet

VRI-programmet skal stimulere til meir regional samhandling mellom næringsliv, FoU-institusjonar og offentlege myndigheiter. Midlane skal brukast til å auke kvinneledtakainga innanfor dei innsatsområda og verkemidla regionane sjølve prioriterer og forpliktar seg til. Moglege verkemiddel kan vere bedriftsretta FoU-prosjekt og det å stimulere til meir personmobilitet mellom FoU-miljø og bedrifter. Det siste kan gjerast anten ved at studentar og ferdig utdanna kandidatar kan samarbeide med og delta i FoU-prosjekt i bedrifter, eller ved at ein rekrutterer kvinner frå næringslivet til professor II-stillingar på universitet og høgskolar.

TILTAK 7 Ny kvinnesatsing i Inkubatorprogrammet til SIVA

Budsjett: 3 millionar kroner i 2008
Ansvarleg: Kommunal- og regionaldepartementet
Operatør: SIVA
Målsetjing: Målet er fleire kvinneleide kunnskapsintensive vekstbedrifter i inkubatorprogrammet til SIVA

Prosentdelen kvinnelege deltakarar i FoU-inkubatorprogrammet er i dag for låg (om lag 10 prosent). SIVA

vil gjennom satsinga arbeide for å auke kvinnedelen og fremje fleire vekstbedrifter leidde av kvinner. Ein vil fokusere på mobiliserande tiltak, synleggjering av tilboda frå inkubatorane, samhandling mellom dei ulike inkubatorane og næringshagane i nettverket til SIVA, nettverksbygging, mentoring og profilering av gode eksempel. SIVA vil samarbeide nært med Innovasjon Norge og verkemidla deira. I 2008 er det eit mål å heve kvinnedelen i inkubatorane til 15 prosent. I samband med det blir det utvikla nye rapporteringsindikatorar for kjønn som er tilpassa målformuleringane i programmet.

TILTAK 8 Forsterka vekt på målgruppene kvinner og ungdom i forvaltninga av regionale utviklingsmidlar

Ansvarleg: Kommunal- og regionaldepartementet
 Operatør: Fylkeskommunane og Innovasjon Norge
 Målsetjing: Få fleire kvinnelege næringslivsdeltakarar og fleire kvinnelege entreprenørar, og medverke til at midlane blir jamnare fordelte mellom kjønn

Fylkeskommunane vert oppmoda til i større grad å prioritere kvinner og ungdom innanfor forvaltninga av dei distrikts- og regionalpolitiske verkemidla (kap. 551, post 60 i statsbudsjettet). Dei må særleg oppmodast til å setje måltal innanfor forvaltninga av dei bedriftsretta verkemidla.

TILTAK 9 Ny mentorordning for unge etablerarar i regi av Innovasjon Norge

Budsjett: 3 millionar kroner i 2008
 Ansvarleg: Kommunal- og regionaldepartementet
 Operatør: Innovasjon Norge i samarbeid med SIVA, Noregs forskingsråd og næringslivet
 Målsetjing: Fleire unge etablerarar, større overlevingsgrad og fleire vekstbedrifter starta av unge etablerarar gjennom oppfølging av erfarne mentorar

Kommunal- og regionaldepartementet vil i samarbeid med Innovasjon Norge og andre relevante aktørar utvikle ei mentorordning for å styrkje den strategiske bedriftskompetansen og skape tryggleik i etablerarprosessen for unge etablerarar generelt og akademikargrunderar spesielt. I 2008 vil det gjennomførast pilotar i enkelte fylke. Kvinner skal vere ei prioritert målgruppe.

TILTAK 10 Forsterka satsing på førstelinjeteneste for næringsutvikling i kommunane

Budsjett: 2 millionar kroner frå Kommunal- og regionaldepartementet, 1 million kroner frå Fiskeri- og kystdepartementet. I tillegg blir det gitt løyving frå Landbruks- og matdepartementet innanfor den administrative ramma til Innovasjon Norge.
 Ansvarleg: Kommunal- og regionaldepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og Landbruks- og matdepartementet
 Operatør: Samarbeid mellom Innovasjon Norge, Kommunenes Sentralforbund, fylkesmannen og fylkeskommunane
 Målsetjing: Å styrkje kommunane som førstelinje for næringsutvikling og som næringsutviklingsaktørar

I satsinga skal det arbeidast med tiltak som skal styrkje kompetansen kommunane har innan næringsutvikling. Ein skal særleg leggje vekt på innovasjon og entreprenørskap og stimulere til interkommunalt samarbeid, nettverksbygging og erfaringsutveksling. Det skal utviklast eit kommunalt tilbod/kontaktpunkt som skal hjelpe etablerarar og bedrifter. Dette vil kunne få fleire kvinner og ungdommar til å starte eigne bedrifter.

TILTAK 11 Satsing for å få fleire menn til å ta ut meir enn fedrekvoten

Varigheit: Frå 2008
 Ansvarleg: Barne- og likestillingsdepartementet
 Operatør: Arbeids- og velferdsforvaltninga (NAV)
 Målsetjing: Å få fedrar til å ta ut ein større del av foreldrepengane enn i dag

Barne- og likestillingsdepartementet vil i samarbeid med Arbeids- og velferdsetaten styrkje informasjonen til foreldra om korleis dei kan fordele stønadperioden seg imellom. Større uttak blant fedrar vil medverke til å betre føresetnadene til mødrene for å etablere eiga verksemd. Departementet vil òg ta kontakt med partane i arbeidslivet for å dra i gang felles tiltak for å støtte opp om moglegheitene fedrar har til å ta ut meir av foreldrepengane.

TILTAK 12 Nytt forskingsprogram om entreprenørskap og kvinner som entreprenørar

Varigheit: 4–5 år, frå og med 2008
 Budsjett: 4 millionar kroner per år

Ansvarleg: Nærings- og handelsdepartementet
Målsetjing: Å få fram meir kunnskap om kva som kjenneteiknar kvinner som entreprenørar, og skape eit betre grunnlag for å målrette tiltak for å fremje entreprenørskap blant kvinner

Nærings- og handelsdepartementet skal setje i gang eit forskingsprogram med sikte på å skaffe meir kunnskap om kvinner som entreprenørar og om entreprenørskap generelt. Programmet vil gi meir informasjon om utviklinga i talet på og delen kvinner blant nye entreprenørar. Det vil også kaste lys over dei årsakene som ligg bak utviklinga, og det kan danne grunnlag for tiltak som er eigna til å stimulere fleire kvinner til å satse på entreprenørskap og etablere og utvikle næringsverksemd. Programmet vil derfor utgjere eit sentralt element i regjeringa si oppfølging av planen.

Forskningsprogrammet skal ta utgangspunkt i det eksisterande datamaterialet på området og kople dette saman på individ- og bedriftsnivå. På bakgrunn av dette skal det gjerast empiriske studiar av kva som karakteriserer og kjenneteiknar dei som prøver å etablere ei verksemd, og dei som lykkast. Vidare skal forskingsprosjektet freiste å kartleggje kva næringar entreprenøren etablerer seg i, geografiske forskjellar i omfanget av og vilkår for entreprenørskap blant kvinner – under dette perifere og sentrale strøk, tilgangen dei har på / bruken deira av kapital og effekten av ulike offentlege tiltak slik som verkemiddelapparatet og utdanning i entreprenørskap. Det er dessutan viktig å få kartlagt moglege hindringar for etablering, og peike på moglege forbetringar av dagens tiltak og eventuelle nye tiltak.

4.2 PÅGÅANDE TILTAK

Vidareføre satsinga på kvinner i verkemiddelapparatet

Ansvarleg: Departementa og verkemiddelapparatet
Føremål: Å auke tilgangen på kompetanse, nettverk og kapital til kvinner som vil etablere og vidareutvikle verksemd, og synleggjere kvinner som entreprenørar

Tilbod om kompetanseheving

Verkemiddelapparatet tilbyr fleksible nettbaserte tenester og kurs som kan styrkje kunnskapen og kompetansen folk har om og i entreprenørskap. Tenestene er tilgjengelege på Internett, og det er tilbod om fleire typar opplæring, mellom anna i det å utarbeide forretningsplanar. Det er mogleg å tilpasse progresjonen og tida for gjennomføring etter eigne behov. Tilbodet blir mellom anna brukt av tradisjonelle etablerarskolar i fleire fylke. Verkemiddelapparatet har tilbod til folk med ulike utdanningsbakgrunn, for eksempel humanistar og samfunnsvitarar, med ein forretningsidé. Verkemiddelapparatet gjennomfører òg leiarutviklingspro-

gram for kvinnelege leiarar der kvar deltakar får sin eigen mentor. Målet er å få fleire kvinner inn i høgare leiarposisjonar og styre ved å støtte dei i karriereutviklinga deira. Verkemiddelapparatet tilbyr òg kompetansehevingsprogram for potensielle styremedlemmer. Mange nye verksemdar treng dessutan å profesjonalisere styra sine, og då kan desse kvalifiserte personane vere interessante kandidatar.

Tilbod om kompetanse og rettleiing

Verkemiddelapparatet går inn for å gjere relevant informasjon tilgjengeleg: nyttige dokument, guidar og lenkjer til andre relevante nettstader. Det tilbyr òg rettleiing på nettet, via telefon og gjennom møte med saksbehandlarar. Det har eigne tiltak som freistar å leggje til rette for at kvinner skal lykkast med innovasjon og internasjonalisering. Verkemiddelapparatet medverkar òg med assistanse og midlar til idéstimulering, evaluering og kommersialisering av forskningsbaserte forretningsidear med stort marknadspotensial.

Verkemiddelapparatet tilbyr fleire tenester som kan leggje til rette for internasjonalisering av verksemdar. Det er tenester knytte til marknadsinformasjon og kunnskap, internasjonale nettverk og dessutan eit breitt kompetansetilbod. På denne måten freistar ein å leggje til rette for eksport av varer og tenester, import av innsatsvarer og produksjonsfaktorar, kunnskaps- og teknologisamarbeid og dessutan produksjon i eigen regi eller i regi av andre i utlandet. Innovasjon Norge har kontor i over tretti land, og dei skaffar tilgang til større internasjonale nettverk.

Tilbod om nettverk

Verkemiddelapparatet tilbyr tilgang til nettverk og møteplassar på fleire måtar. Tette nettverk gir etablerarane kompetanse, oppfølging og sjølvtilitt. Det tilbyr nettbaserte møteplassar og set saman grupper av og for etablerarar med ein erfaren rettleiar. Det medverkar òg med å arrangere lokale og nasjonale konferansar som kan skape møteplassar, og der ein kan få etablert, utvida og pleidd nettverk. Det er særleg viktig at kvinner får tilgang til nettverk der det i utgangspunktet hovudsakleg er menn. Verkemiddelapparatet arbeider for å etablere og utvikle næringshagar og teknologiutviklings- og forskingsparkar m.m. I næringshagane arbeider ein spesielt for å auke talet på bedrifter som er etablerte av kvinner med vekstambisjonar. Gjennom det arbeidet næringshagane, inkubatorane og forskingsparkane gjer, får verksemdene styrkt og utvikla kompetansen sin, dei får rådgiving, og dei får tilgang til nettverk både regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

Tilbod av kapital

Verkemiddelapparatet prøver på fleire måtar å styrkje tilgangen entreprenørar har til kapital. Det tilbyr fleire typar stipend og tilskot til å etablere og vidareutvikle kvinneverksemdar, til å utvikle og omarbeide oppfin-

INNOVASJON NORGE²⁸ – SATSAR PÅ OG PRIORITERER ENTREPRENØRSKAP BLANT KVINNER!

Innovasjon Norge tilbyr program og tenester som skal medverke til meir innovasjon og internasjonalsisering i næringslivet over heile landet, utvikle distrikta og profilere norsk næringsliv og Noreg som reisemål. Med kontor i alle fylke og i meir enn 30 land over heile verda er det lett å komme i kontakt med selskapet. Medarbeidarane i Innovasjon Norge har kunnskap om lokale og internasjonale forhold som skal medverke til at ideane til kundane blir forretningssuksessar.

Innovasjon Norge arbeider i heile verksemda si målretta for å leggje til rette for kvinner. Kvinner er ei prioritert målgruppe i alle satsingar, program og tenester. Kvinner som ønskjer å søkje om støtte til å etablere eller vidareutvikle bedrifter, bør derfor orientere seg om alle tilbod. Ein måte å få oversyn over moglege tilbod på, er å oppsøkje nettsidene til Innovasjon Norge²⁹ eller å ta kontakt med eit av lokalkontora til Innovasjon Norge.

Innovasjon Norge har eit viktig og særskilt ansvar for å utforme verkemiddel som kan få fleire kvinner til å satse på eigne bedrifter, gå inn i leiarstillingar og/eller bli styremedlemmer. I 2006 bidrog Innovasjon Norge med 1,1 milliardar kroner til kvinneretta prosjekt og bedrifter: ein auke frå 835 millionar kroner i 2005. Ambisjonen er å kontinuerleg auke støtta til kvinneretta prosjekt og bedrifter. Hovudmålsetjinga for kvinnesatsinga til Innovasjon Norge er å medverke til auka verdiskaping gjennom å styrkje posisjonen til kvinner i næringslivet, både som etablerarar, i leing og i styre.

IN har også etablert ei eiga kvinnesatsing med eit samansett tilbod:

- **GRO-programmet** er eit finansielt tilbod til etablerte kvinnebedrifter som ønskjer vidare vekst, og som treng støtte til å få realisert gode utviklings- og forretningsplanar.
- **Fyrtårn** er eit leiar- og bedriftsutviklingstilbod for kvinner som har lykkast som bedriftseigarar eller -leiarar, og som ønskjer vidareutvikling.
- **Ledermentor** er eit tilbod til kvinnelege leiarar som ønskjer å utvikle seg som leiarar, og som har ambisjonar om vidare karriereutvikling.
- **Styrekandidater** er eit kompetansehevingstilbod for potensielle styremedlemmer og eit tilbod om å bli tilgjengeleg i styrekandidatbasen til Innovasjon Norge.
- **Nettverkskreditt** gir tilbod om lånekapital, nettverk og kompetanse til etablerarar.
- **Akademikerbedrift** tilbyr kontorplass, oppstartstipend, etableringskurs og oppfølging til humanistar og samfunnsvitarar som ønskjer å bruke fagkompetansen sin til å etablere verksemd.

Eit sentralt krav for tilboda til Innovasjon Norge er at forretningsidear skal vere forventa lønnsame. Innovasjon Norge prioriterer forretningsidear som er nyskapande, og som har potensial for vekst. Små og mellomstore bedrifter med internasjonale vekstambisjonar, entreprenørskap, unge, kvinner, nettverksbasert innovasjon og omstillingar er gjennomgåande satsingsområde i Innovasjon Norge. Selskapet jobbar også for eit politisk viktig mål, nemleg at Noreg skal bli ein dynamisk og kunnskapsbasert økonomi, på dei områda der vi har naturlege fortrinn. Eit anna politisk mål er at ein ønskjer å kompensere for dei ulempene bedrifter i distrikta har, og det er derfor lettare å få støtte om ein bur i mindre sentrale strøk.

ningar og til å ta del i inkubatorar. I tillegg blir det gitt tilskot som skal gi bedrifter insentiv til vidare vekst, gjerne internasjonalt òg. Det tilbyr også ulike typar lån til delfinansiering, mellom anna såkalla risikolån og lågrisikolån. For nokre av tilboda er distrikta prioriterte. Verkemiddelapparatet tilbyr vidare tenester som gir noko lånekapital i kombinasjon med kompetanse og nettverk, såkalla nettverkskreditt.

Synleggjere og fremje haldningar til og hos kvinner som entreprenørar

Verkemiddelapparatet arbeider for å synleggjere kvinner som har lykkast, og på den måten skape gode førebilete. Det kan motivere andre kvinner til å vurdere å starte opp og vidareutvikle eigne verksemd. Verkemiddelapparatet tilbyr medietrening og oppmodar kvinner til å bli meir synlege i media både lokalt og nasjonalt. Suksesshistorier blir òg presenterte på nettsidene til Innovasjon Norge. Det er ei utfordring å profilere og synleggjere kvinnebedrifter med internasjonalt potensial.

²⁸ Nærings- og handelsdepartementet er hovudeigar i Innovasjon Norge. Selskapet forvaltar dessutan midlar for Kommunal- og regionaldepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og Landbruks- og matdepartementet.

²⁹ Sjå nettstadene www.innovasjonnorge.no, www.innovasjonstjenester.no og www.etablerer.no.

SIVA³⁰ – TILBYR ENTREPRENØRAR FYSISK INFRASTRUKTUR OG KOMPETANSE!

SIVA arbeider for å skape sterke miljø for verdiskaping i distrikta gjennom å utvikle nasjonal infrastruktur for nyskaping og innovasjon. SIVA mobiliserer private og offentlege, lokale og regionale aktørar.

Engasjementet til SIVA inkluderer bygningar, eigedomsutvikling og innovasjonsselskap som på ulike måtar tilbyr leigetakarbedriftene nettverk av investorar og nærings- og kompetansemiljø. SIVA samarbeider med både Innovasjon Norge, Noregs forskingsråd, fylkeskommunar, kommunar og private aktørar i arbeidet, ut frå ulike roller og verkemiddel. SIVA bidreg med eit innovasjonsnettverk som omfattar denne infrastrukturen:

- **inkubatorar** som tilbyr kunnskap, nettverk, rom og viktige kontortjenester
- **kunnskapsparkar** som skal medverke til å setje kunnskap frå undervisnings- og forskingsmiljøet saman med forretningskompetansen til det regionale næringslivet og gi grunnlag for nyskaping og meir verdiskaping
- **næringshagar** som samlokaliserer kunnskapsintensive verksemdar i distrikta og bidreg til å bygge opp eit profesjonelt, fagleg og sosialt næringsmiljø på mindre stader

- **industriinkubatorar** som er utviklingsmiljø knytte til ei moderbedrift der målet er å bidra til ei positiv omstilling og nyskaping i moderbedrifta og i miljøet rundt
- **forsningsparkar** som skal medverke til å utvikle forskingsbaserte resultat til gode forretningsidear og berekraftig næringsverksemd
- **ei eiga satsing på kvinner i næringshagane, Kvinnovasjon:** satsinga ønskjer å gi «gründerspirer» inspirasjon, motivasjon og kompetanse til å etablere bedrift. «Kvinnovasjon» skal heve ambisjonsnivået blant kvinner som startar eigne bedrifter. Aktuelle aktivitetar er nettverkssamlingar, mentorordningar, kompetanseheving, profilering og ein felles nettportal. For meir informasjon: www.kvinnovasjon.no.

SIVA har også ansvar for å følgje opp Norwegian Centre of Expertise (NCE), eit felles program i regi av Noregs forskingsråd, Innovasjon Norge og SIVA. Selskapet er dessutan engasjert i utviklinga av regionale innovasjonsselskap og regionale overbygningar over eksisterande infrastruktur.

NOREGS FORSKINGSRÅD STIMULERER TIL ENTREPRENØRSKAP GJENNOM KOMMERSIALISERING AV FORSKING!

Noregs forskingsråd arbeider særleg for entreprenørskap gjennom programmet «Kommersialisering av FoU-resultater» (FORNY). FORNY-programmet rettar seg mot universitet, høgskolar, forskingsinstitutt og universitetssjukehus og har som mål å auke verdiskapinga i Noreg gjennom kommersialisering av forskingsresultat. FORNY rettar seg mot tidlegfaseetablering og kan gjennom midlar til kommersialisering dekkje opp mot 50 prosent av kostnadene fram mot etablering/lisensiering av dei enkelte prosjekta. Det blir òg lagt vekt på å stimulere til ein kultur på institusjonane der ein ser etter moglegheiter for kommersialisering i forskingsarbeidet. I tillegg skjer det viktige tiltak i andre program administrerte av Noregs forskingsråd som ikkje har etablerarar som direkte målgruppe, slik som VRI-programmet og Skattefunn.

Verkemiddelapparatet har også tilbod for kvinner som ønskjer å ta del i leiing og styre.

Vidareføre satsinga på å fremje gode haldningar til kvinner som entreprenørar og gode haldningar til entreprenørskap blant kvinner

Ansvarleg: Departementa og verkemiddelapparatet
Føremål: Å fremje gode haldningar til kvinner som entreprenørar og gode haldningar til entreprenørskap blant kvinner

Verkemiddelapparatet arbeider på fleire måtar for å skape ei meir positiv haldning til entreprenørskap i samfunnet. Det blir arbeid for å fremje gode haldningar til kvinner som entreprenørar og gode haldningar til entreprenørskap blant kvinner. Det blir satsa mykje på entreprenørskap i utdanninga, og denne satsinga vil styrkje kunnskapen om og i entreprenørskap. Haldningane til entreprenørskap både i samfunnet og hos den enkelte blir dermed påverka positivt.

Tiltaka i planen skal få fleire kvinner til å etablere og vidareutvikle verksemdar. Verkemiddelapparatet ønskjer òg å medverke til vekst i fleire bedrifter med kvinnelege eigarar/leiarar, gjerne også internasjonalt. Lykkast vi med det, vil det skape positive haldningar til kvinner og entreprenørskap og positive haldningar hos kvinner til entreprenørskap.

³⁰ SIVA er organisert som eit SF – statleg føretak. Eigarskapen blir forvalta av Nærings- og handelsdepartementet. Selskapet forvaltar òg midlar for Kommunal- og regionaldepartementet.

Vidareføre satsinga på entreprenørskap i utdanninga

- Ansvarleg: Kunnskapsdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet
- Føremål: Å styrkje kunnskapen og kompetansen folk har om og i entreprenørskap

Regjeringa la hausten 2006 fram ein revidert strategiplan for entreprenørskap i utdanninga: «Se mulighetene og gjør noe med dem!». Strategien tydeleggjer entreprenørskap som utdanningsmål og opplæringsstrategi. Planen skal motivere og inspirere opplæringsinstitusjonar, kommunar og fylkeskommunar til å planleggje og forankre opplæring i entreprenørskap i samarbeid med næringslivet og andre relevante aktørar i lokalmiljøet. Kunnskapsdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet er med i ei gruppe som følgjer opp planen.

I dei nye læreplanane for Kunnskapslyftet er entreprenørskap og entreprenørskapstankegang nedfelt i læreplanar for fag i grunnopplæringa. Hausten 2007 blei det etablert eit nytt programfag i utdanningsprogram for studiespesialisering, programområde for samfunnsfag og økonomi. Faget heiter entreprenørskap og bedriftsutvikling.

Organisasjonen Ungt Entreprenørskap (UE) er den største tilbydaren av entreprenørskapsopplæring i Noreg. UE har ein sentral administrasjon og lokalavdelingar i alle fylke, og dei tilbyr program for alle utdanningstrinn. Regjeringa løyver i 2007 16,8 millionar kroner til UE.

Vidareføre realfagsatsinga

- Ansvarleg: Kunnskapsdepartementet
- Føremål: Å få fleire kvinner som har eit godt fagleg grunnlag for å etablere levedyktige verksemdar, og spesielt vekstføretak

Den gjeldande strategien for realfagsatsinga varer fram til 2009. Tiltaksplanen blir revidert årleg, og realfagstrategien dette skoleåret fokuserer særleg på å rekruttere jenter. Realfaglege utdanningar gir eit godt fagleg utgangspunkt for å etablere levedyktige føretak. Ved at fleire jenter vel teknologitdanning, kan ein auke tilfanget av potensielle kvinnelege entreprenørar og dermed styrkje føresetnadene for å få fleire kvinnelege entreprenørar både generelt og i vekstbedrifter, ettersom teknologibaserte verksemdar gjerne er ein slik type verksemd.

Framleis fokusere på å få fram fleire kvinnelege forskarar

- Ansvarleg: Kunnskapsdepartementet
- Føremål: Å involvere fleire kvinner i forskingsbasert innovasjon og forskning og utvikling (FoU)

Ved å auke talet på kvinnelege forskarar vil ein leggje til rette for at fleire kvinner kan ta del i forskingsbasert innovasjon. Det vil igjen medverke til at fleire kvinner kan etablere vekstføretak med utgangspunkt i forskingsresultat.

Gjennom å opprette og vidareføre «Komité for integrering i akademia – Kvinner i forskning» har Kunnskapsdepartementet styrkt merksemda om og arbeidet for å få fleire kvinner til å velje ein forskarkarriere. Mandatet til komiteen i den inneverande perioden inneber å fokusere på likestillingsarbeid i både universitets- og høgskolesektoren og ved forskingsinstitutta. Komiteen skal også medverke til auka bevisstgjerung omkring problemstillingar knytte til kjønnsbalansen i akademia og i forskningssystemet generelt.

Vidareføre satsinga på å leggje til rette for at arbeidsledige kan skape sin eigen arbeidsplass

- Ansvarleg: Arbeids- og velferdsforvaltninga (NAV)
- Føremål: Å leggje til rette for at arbeidsledige kan skape sin eigen arbeidsplass

Arbeidslause som får dagpengar etter folketrygdlova kapittel 4 og ønskjer å etablere eiga verksemd, kan søkje om å behalde dagpengane medan dei planlegg og etablerer verksemd. Ein kan få ytinga for to fasar: ein utviklingsfase på inntil 6 månader og ein oppstartsfase på inntil 3 månader (9 månader totalt). Når ein vurderer søknader, legg ein mellom anna vekt på om ein reknar med at etableringa vil føre til at søkjaren blir sjølvforsytt.

4.3 PÅGÅANDE OG NYLEG AVSLUTTA PROSESSAR

Regjeringa har initiert fleire prosessar som skal leggje til rette for og stimulere til entreprenørskap. Enkelte av prosessane er særleg retta inn mot å leggje til rette for og stimulere kvinner til å starte som entreprenørar. Nokre prioriterer kvinner, mens andre er retta mot område der kvinner generelt sett kan ha større nytte av tiltak enn menn.

Relevant likestillingslovgiving

Likestillingslova skal medverke til likestilling i arbeidslivet. Likestilling vil stimulere til meir entreprenørskap blant kvinner og motsett.

Likestillingslova § 1a pålegg alle offentlege myndigheter å arbeide aktivt, målretta og planmessig for likestilling mellom kjønna på alle samfunnsområde. Føresegna pålegg og arbeidsgivarar å arbeide aktivt, målretta og planmessig for likestilling mellom kjønna innanfor si verksemd, mens organisasjonane i arbeidslivet har den same plikta innanfor sitt verkefelt.

Verksemdar som i lov er pålagde å utarbeide årsmelding, skal i årsmeldinga si gjere greie for den faktiske tilstanden når det gjeld likestilling i verksemda. Dei skal gjere greie for tiltak som er sette i verk og planlagde, for å fremje likestilling og hindre forskjellsbehandling av kvinner og menn. Føresegna blir handheva av Likestillings- og diskrimineringsombodet.

Representasjon av begge kjønn i selskapsstyre

I desember 2003 vedtok Stortinget lovendingar som inneber at det no blir stilt krav til kjønnsbalansen i styra i of-

fentleg åtte selskap og privat åtte allmennaksjeselskap. For dei offentleg åtte selskapa tredde lova i kraft 1. januar 2004, med ein overgangsperiode på 2 år for selskap som eksister- te allereie. For allmennaksjeselskapa tredde lova i kraft 1. januar 2006, med ein overgangsperiode som går ut 1. januar 2008. I april 2003, før lova blei vedteken, var det 7 prosent kvinner i styra i allmennaksjeselskapa. Tal frå SSB viser at kvinnedelen per 1. januar 2008 var 36,2 prosent, og at 78 prosent av alle allmennaksjeselskapa oppfylte krava i lova per 1. januar 2008. Delen allmenn- aksjeselskap som oppfyller likestillingskrava, har med andre ord gått opp frå 17,5 til 78 prosent sidan den nye lova om kjønnsrepresentasjon tok til å gjelde.

Stortingsmelding om innovasjon

Nærings- og handelsdepartementet skal i 2008 leggje fram ei stortingsmelding om innovasjon i Noreg. Stortingsmel- dinga kjem til å omtale entreprenørskap blant kvinner. Ei rekkje aktuelle miljø er involverte i arbeidet, mellom anna andre departement, verkemiddelapparatet, næringslivet, partane i arbeidslivet og forskingsmiljø. Meldinga har ar- beidstittelen «Skapende Norge – innovasjon for en bære- kraftig framtid». «Skapende Norge» omfattar:

- Eit skapande samfunn – korleis regjeringa etablerer gode rammevilkår og medverkar til eit klima for innova- sjon i det norske samfunnet, nasjonalt og regionalt
- Skapande menneske – korleis regjeringa vil leggje til rette for utvikling og bruk av dei menneskelege ressursane, kompetansen deira og høve til å ta kompetansen i bruk
- Skapande bedrifter og verksemder – korleis regjeringa og verkemiddelapparatet vil leggje til rette for at bedrif- tene skal spire, vekse og utvikle nye innovasjonar
- Initiativ på enkeltområde – korleis regjeringa vil leggje til rette for innovasjon på enkeltområde som marin sek- tor, maritim sektor, energi, miljø, reiseliv og helse

Nasjonal strategi for reiselivsnæringane

Regjeringa har starta arbeidet med å utforme ein nasjonal strategi for reiselivsnæringane. Strategien skal fokusere på utfordringar og moglegheiter, og korleis ein i samarbeid mellom alle dei involverte aktørane kan medverke til ut- vikling og berekraftig vekst i næringane. Mange kvinner har utdanning og erfaring frå reiselivssektoren. Regjeringa legg til rette for meir entreprenørskap blant kvinner gjen- nom ei sterkare satsing på reiseliv. Til saman blei det brukt over 400 millionar kroner på reiselivsnæringane i 2006. Pengane blei brukte på marknadsføring av Noreg som reisemål, kompetanseprogram, forskingsprogram, innova- sjon og produktutvikling. Tilsvarende gjeld for kultursek- toren, der regjeringa la fram ein handlingsplan sommaren 2007 med 25 nye tiltak til 50,5 millionar kroner for at kul- turnæringane skal bidra til meir kreativitet og innovasjon i samfunnslivet.

Felles brukarfront for verkemiddelapparatet

Nærings- og handelsdepartementet arbeider med å oppret- te ei internettjeneste for offentleg informasjon til næringsli-

vet. Dei arbeider mellom anna for at verkemiddelapparatet skal få ein felles brukarfront i 2008. Verkemiddelapparatet har nyleg oppretta ei felles nettside med informasjon for en- treprenørar og aktørar som jobbar opp mot entreprenørar: www.innovasjonstjenester.no.

Såkorfond, «gründerbank» og risikolån

Gjennom dei statlege såkorfordningane har Innovasjon Norge i løpet av 2006 og 2007 medverka til å etablere fire nye landsdekkjande og fem nye distriktsretta såkorfond. Regjeringa vil i 2008 opprette eit nytt investeringsfond på 2,2 milliardar kroner som skal prioritere dei fem satsings- områda miljø, energi, reiseliv, marin og maritim sektor i tråd med Soria Moria-erklæringa. Fondet skal særleg vere retta mot miljøtiltak på desse områda.

Regjeringa vidareutviklar ordninga med landsdekkjan- de risikolån i Innovasjon Norge til ei ordning med lands- dekkjande innovasjonslån. Samtidig vert låneramma utvida frå 100 millionar til 300 millionar kroner. Ordninga skal i større grad rettast mot innovasjon og internasjonalisering, og primært mot tidleg- og kommersialiseringsfasane i be- driftene. Ordninga skal styrkje innsatsen for bedrifter i sen- trale strøk.

Forenkling, tilrettelegging, revisjonsplikt og satsane i Brønnøysundregistrene

Forenkling og tilrettelegging for næringslivet er eit priori- tert arbeidsområde. Eit kjenneteikn ved entreprenørar og små bedrifter er gjerne at dei har relativt liten administrativ kapasitet. For bedriftsetablerarar og småbedriftseigarar vil dei administrative byrdene som er pålagde av myndighei- tene, utgjere ein forholdsvis stor og fast kostnad og skape eit behov for kapital. I mange samanhengar kan det både for den enkelte entreprenøren og for samfunnet vere meir føremålstenleg og effektivt å arbeide for å redusere kapital- behovet – dei faste kostnadene – enn for å auke tilbodet av kapital. Arbeidet med forenkling vil derfor medverke til å gjere kvardagen enklare for denne gruppa. Regjeringa har høge ambisjonar med arbeidet for å forenkle kvardagen for entreprenørar og bedrifter.

Regjeringa har sett ned eit lovutval som mellom anna skal vurdere om små føretak skal vere unnatekne frå re- visjonsplikt. Utvalet skal vurdere om kostnadene står i ri- meleg forhold til nytten ved revisjon. Det skal komme med tilråding til Finansdepartementet innan 2. juni 2008.

I dei seinare åra har gebyrinntektene knytte til Føre- taksregisteret auka betydeleg, utan at gebyrsatsane har blitt endra. Regjeringa arbeider derfor for å tilpasse gebyra til retningslinjene regjeringa har for gebyr- og avgiftsfinan- sierung. Gebyra er reduserte i budsjettet for 2008.

Internasjonalt samarbeid om entreprenørskap

Noreg er med i fleire program og grupper som arbeider med og for entreprenørskap internasjonalt. Noreg har vore tilknytt EU-programmet for næringsliv og entreprenørskap (MAP) som var spesielt retta mot små og mellomstore be- drifter. Det blei avslutta i 2006. Noreg er med i oppfølgja- ren til dette programmet, som skal vare til 2013, og som

skal fremje konkurransevne og innovasjon i deltakarlanda (CIP). Nærings- og handelsdepartementet følgjer òg arbeidet OECD gjer på området, og støttar opp om og samarbeider med ulike initiativ (som GEM og International Consortium on Entrepreneurship). Noreg er dessutan med i fleire interregionale program der det blir gjennomført prosjekt retta mot entreprenørskap, og som også omfattar kvinner.

Etablerarverksemd for innvandrarar

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har begynt forsøk med etablerarverksemd for innvandrarar frå ikkje-vestlege land. På den måten ønskjer departementet å få meir kunnskap om korleis ein best kan leggje til rette for at desse innvandrane kan etablere egne verksemdar.

Verdiskapingsprogram for næringskombinasjonar i samiske strøk

Som oppfølging av Soria Moria-erklæringa vil regjeringa frå 2008 setje i verk eit verdiskapingsprogram for næringskombinasjonar i samiske strøk. Hovudmålsetjinga er å fremje levedyktige verksemdar og medverke til ei berekraftig utvikling i samiske samfunn. Gjennom programmet ønskjer ein å utvikle ei tilrettelagd opplæring for etablerarar i samiske strøk, og ein tek sikte på å utvikle bransjekurs spesielt for kvinnelege næringsutøvarar. Det er planar om eit eige program for å stimulere til innovasjon og produktutvikling med basis i samisk kultur. Ønsket er å oppmode til vidareutvikling av samisk design og å initiere merkevarebygging knytt til produkt med basis i primærnæringane, slik at dei òg kan inngå som komponentar i småskalaturisme. I arbeidet med innhaldet i og organiseringa av programmet har regjeringa rådført seg med Sametinget. Programmet blir omtalt i stortingsmeldinga om norsk samepolitikk våren 2008.

Plan for høgare kvinneandel i marin sektor

Saman med organisasjonane i næringa og Barne- og likestillingsdepartementet har Fiskeri- og kystdepartementet vore med og utarbeidd ein handlingsplan for å auke kvinneandelen i marin sektor. Planen inneheld tiltak for å auke kvinneandelen i næringa generelt og i leiing, styre, råd og utval spesielt. Fiskeri- og kystdepartementet har hatt planen på høyring, og vil følgje opp dette arbeidet i samråd med organisasjonane i næringa.

Fiskeri- og kystdepartementet har sett i verk «Marint verdiskapingsprogram», som Innovasjon Norge opererer. Programmet skal medverke til auka marknadsorientering av norsk sjømatnæring i alle ledd i verdikjeda. Tiltaka rettar seg mot å opprette og vidareutvikle bedriftsnettverk nasjonalt og støtte desse med ulike kompetanse- og utviklingstiltak. Programmet blei utvida med 25 millionar kroner i 2007. Desse midlane er retta spesielt mot aktørar og nettverk i område med særlege omstillingsbehov. Fiskeri- og kystdepartementet har bede Innovasjon Norge setje realistiske, men ambisiøse interne mål for å auke delen kvinner i aktuelle delprogram under «Marint verdiskapingsprogram».

Plan for meir likestilling i landbruket

Landbruks- og matdepartementet la i juli 2007 fram ein strategi for likestilling i landbruket. Målsetjinga er å auke eigardelen til kvinner, få fleire kvinner til å bli næringsutøvarar i landbruket og med i styre og dessutan å utvikle kunnskapsgrunnlaget knytt til kvinneleg deltaking i og i tilknytning til landbruket.

I styringsdialogen mellom Landbruks- og matdepartementet og Innovasjon Norge blir det lagt vekt på informasjonsarbeid knytt til å spreie informasjon om næringsutvikling og det å motivere til dette. Det er naturleg å særleg rette merksemda mot kvinnelege entreprenørar.

Landbruks- og matdepartementet la i 2007 fram ein strategi for næringsutvikling i og i tilknytning til landbruket: «Ta landet i bruk!». Målet er å skape nye og styrkje eksisterande arbeidsplassar i Bygde-Noreg. Strategien inneber mellom anna å satse på mat, økologi, treverk, bioenergi, grønt reiseliv og «Inn på tunet». Eit sentralt omsyn i strategien er å leggje til rette for at begge kjønn og aktørar i ulike livsfasar får gode moglegheiter til å utvikle lønnsam næring.

Landbruks- og matdepartementet har sett i verk eit «Trebaserert innovasjonsprogram». I programmet blir Innovasjon Norge oppmoda til å ta i bruk moglegheitene som kan liggje i programmet, til å inkludere fleire kvinner som ressurspersonar i samband med prosjekt i trenæringa.

Landbruks- og matdepartementet sikrar kvinner tilgang på rimeleg investeringskapital gjennom Bygdeutviklingsmidlane. Ifølgje retningslinjene er det høve til å positivt diskriminere det underrepresenterte kjønn.

Landbruks- og matdepartementet skal setje i gang eit program for rekruttering og likestilling i 2008. Rekrutteringsarbeidet er særleg retta mot kvinner for at fleire skal delta i og i tilknytning til landbruket. Noregs Bygdeungdomslag har ansvar for gjennomføringa av programmet.

Landbruks- og matdepartementet skal utarbeide ein analyse av korleis media framstiller landbrukskvinna, og korleis dette påverkar rolla hennar i landbruket.

LMD skal betre statistikkgrunnlaget og få fram kjønnsdelt informasjon knytt til inntekt fordelt på ulike næringar, og dessutan statistikk knytt til eigedomsforhold og overdraging.

4.4 OPPFØLGING OG VEGEN VIDARE

Regjeringa set med denne handlingsplanen ambisiøse mål for å auke talet på og delen kvinner blant nye entreprenørar. Dei involverte departementa vil i samarbeid følgje opp og evaluere handlingsplanen og rapportere om utviklinga i budsjettproposisjonane sine. Nærings- og handelsdepartementet vil gi ei samla oversikt over situasjonen og utviklinga i sin budsjettproposisjon. Det blir òg lagt opp til ei evaluering i midten av perioden 2008–2013.

Departementa vil bruke dei informasjons- og datakjeldene som er tilgjengelege, for å kontinuerleg følgje med på utviklinga i talet på og delen kvinner blant nye entreprenørar. Departementa vil òg bruke ny innsikt frå det nye forskingsprogrammet om entreprenørskap og kvinner som entreprenørar om utviklinga og dei årsakene som ligg bak. I samband med dette arbeidet skal det utarbeidast indikatorar for omfanget av entreprenørskap blant kvinner og delen kvinner blant nye entreprenørar.

Utgitt av :
Nærings- og handelsdepartementet

Publikasjonsnummer K-0701 N

Design: Millimeterpress AS
Foto: Trond Isaksen
Trykk: Stens Trykkeri AS

Handlingsplanen kan bestillast / lastast ned frå:
Nærings- og handelsdepartementet:
guro.hagen@nhd.dep.no tlf. 22 24 04 11
christian.eide@nhd.dep.no tlf. 22 24 04 16

www.nhd.no